

Täysistunto

Tiistai 3.9.2024 klo 14.00—16.06

Täysistunto alkoi klo 14.00. Täysistunto päättyi klo 16.06.

Puhetta johti puhemies Jussi Halla-aho (14.00—16.06).

1. Nimenhuuto

Nimenhuutoraportti Liite 1A

Toimitettiin nimenhuuto.

2. Ilmoituksia

2.1. Muut ilmoitukset

Edustajat Aura Salla, Pekka Toveri, Sebastian Tynkkynen, Maria Guzenina, Katri Kulmuni, Maria Ohisalo, Li Andersson, Merja Kyllönen, Jussi Saramo ja Anna-Maja Henriksson ovat ilmoittaneet keskeyttävänsä edustajantoimensa hoitamisen 16.7.2024 alkaen siirtyessään Euroopan parlamentin jäseniksi.

2.2. Muut ilmoitukset

Edustaja Miapetra Kumpula-Natri on palannut hoitamaan edustajantointaan 17.7.2024 lukien.

2.3. Uudet edustajat

Puhemies Jussi Halla-aho: Euroopan parlamentin 9.6.2024 toimitetuissa vaaleissa valituiksi tulleet edustajat ovat ilmoittaneet minulle toimivansa jäseninä Euroopan parlamentissa. Heidän edustajantoimensa keskeytyi parlamentin ensimmäisestä täysistunnosta lukien 16.7.2024.

Euroopan parlamenttiin valittujen edustajien varaedustajat esittivät 1.7.2024 mennessä minulle edustajan valtakirjansa ja ryhtyivät hoitamaan edustajantointaan 16.7.2024 alkaen:

Aura Sallan varaedustajana lääkäri, professori Maaret Castrén Helsingin vaalipiiristä,

Pekka Toverin varaedustajana talousasiantuntija Martin Paasi Helsingin vaalipiiristä,

Sebastian Tynkkysen varaedustajana ylikonstaapeli, koulupoliisi Merja Rasinkangas Oulun vaalipiiristä,

Maria Guzeninan varaedustajana, Miapetra Kumpula-Natrin varaedustajuuden päätyttyä, valtiotieteiden maisteri, sosiaalityöntekijä Helena Marttila Uudenmaan vaalipiiristä,

Katri Kulmunin varaedustajana maakuntajohtaja, HTM Mika Riipi Lapin vaalipiiristä,

Pöytäkirja PTK 78/2024 vp

Maria Ohisalon varaedustajana valtiotieteen maisteri Alviina Alametsä Helsingin vaalipiiristä,

Li Anderssonin varaedustajana Johannes Yrttiaho Varsinais-Suomen vaalipiiristä,

Merja Kyllösen varaedustajana filosofian maisteri, aineenopettaja Jessi Jokelainen Oulun vaalipiiristä,

Jussi Saramon varaedustajana valtiotieteiden maisteri Pia Lohikoski Uudenmaan vaalipiiristä

ja

Anna-Maja Henrikssonin varaedustajana maatalouspoliittinen asiantuntija, kunnanvaltuuston puheenjohtaja Christoffer Ingo Vaasan vaalipiiristä.

Toivotan uudet edustajat tervetulleiksi täysistuntotyöhön. Pyydän teitä ottamaan paikanne täysistuntosalissa.

2.4. Hallituksen esitykset

Valtioneuvosto on 22.8.2024 ja 29.8.2024 antanut hallituksen esitykset HE 77-81/2024 vp.

2.5. Sidonnaisuudet, VN

Eduskunnalle on saapunut Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle valtioneuvoston jäsenen sidonnaisuuksista (Strand) VN 4/2024 vp.

2.6. U-asiat

Puhemies on lähettänyt valiokuntiin Euroopan unionin asian U 33/2024 vp.

2.7. Kertomukset

Eduskunnalle on annettu Valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomus vuodelta 2023 (K 11/2024 vp) ja Tietosuojavaltuutetun toimiston toimintakertomus 2023 (K 13/2024 vp), joka otetaan lähetekeskusteluun tässä täysistunnossa.

2.8. Toimenpidealoitteet

Puhemiesneuvosto on 12.7.2024 päättänyt lähettää valiokuntaan toimenpidealoitteen TPA 38/2024 vp.

2.9. Vaalien toimittaminen

Valtioneuvoston jäseneksi nimitetyn Joakim Strandin tilalle on valittava jäsenet puolustusvaliokuntaan, talousvaliokuntaan, tiedusteluvalvontavaliookuntaan ja Suomen itsenäisyyden juhlarahaston hallintoneuvostoon.

Lisäksi Euroopan parlamentin jäseneksi siirtyneiden tilalle eri toimielimiin on valittava jäsenet ja varajäsenet seuraavasti: Li Anderssonin tilalle jäsenet sosiaali- ja terveysvaliokuntaan sekä Yleisradio Oy:n hallintoneuvostoon, Maria Guzeninan tilalle jäsenet suureen va-

Pöytäkirja PTK 78/2024 vp

liokuntaan, perustuslakivaliokuntaan ja Yleisradio Oy:n hallintoneuvostoon, Katri Kulmunin tilalle jäsenet Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön parlamentaarisen yleiskokouksen Suomen valtuuskuntaan ja eduskunnan pankkivaltuustoon, Maria Ohisalon tilalle jäsenet suureen valiokuntaan, lakivaliokuntaan ja Yleisradio Oy:n hallintoneuvostoon, Aura Sallan tilalle jäsenet suureen valiokuntaan, tulevaisuusvaliokuntaan ja Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiön valtuuskuntaan sekä varajäsenet perustuslakivaliokuntaan, tiedusteluvalvontavalioikuntaan sekä Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskuntaan, Jussi Saramon tilalle jäsen ulkoasiainvaliokuntaan, Pekka Toverin tilalle jäsenet puolustusvaliokuntaan, Suomen itsenäisyyden juhlarahaston hallintoneuvostoon ja jäsen sekä hänen henkilökohtainen varajäsenensä valtakunnanoikeuteen sekä varajäsenet suureen valiokuntaan, hallintovaliokuntaan ja tulevaisuusvaliokuntaan, Sebastian Tynkkysen tilalle jäsen ulkoasiainvaliokuntaan ja varajäsenet tulevaisuusvaliokuntaan ja ympäristövaliokuntaan.

Mainittujen valiokuntien ja muiden toimielinten täydennysvaalit toimitetaan keskiviikkona 4.9.2024 kello 14 pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslistat on jätettävä keskuskansliaan viimeistään 4.9.2024 kello 11.

3. Mikko Ollikaisen vapautuspyyntö ympäristövaliokunnan jäsenyydestä

Vapautuspyyntö VAP 21/2024 vp

Ainoa käsittely

Eduskunta hyväksyi vapautuspyynnön.

Täydennysvaali toimitetaan keskiviikkona 4.9.2024 kello 14 pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslistat on jätettävä keskuskansliaan viimeistään 4.9.2024 kello 11.

4. Otto Anderssonin vapautuspyyntö hallintovaliokunnan jäsenyydestä

Vapautuspyyntö VAP 22/2024 vp

Ainoa käsittely

Eduskunta hyväksyi vapautuspyynnön.

Täydennysvaali toimitetaan keskiviikkona 4.9.2024 kello 14 pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslistat on jätettävä keskuskansliaan viimeistään 4.9.2024 kello 11.

5. Mats Löfströmin vapautuspyyntö tulevaisuusvaliokunnan jäsenyydestä

Vapautuspyyntö VAP 23/2024 vp

Ainoa käsittely

Eduskunta hyväksyi vapautuspyynnön.

Täydennysvaali toimitetaan keskiviikkona 4.9.2024 kello 14 pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslistat on jätettävä keskuskansliaan viimeistään 4.9.2024 kello 11.

Pöytäkirja PTK 78/2024 vp

6. Joakim Strandin vapautuspyyntö Suomen itsenäisyyden juhlarahaston hallintoneuvoston jäsenyydestä

Vapautuspyyntö VAP 24/2024 vp

Ainoa käsittely

Eduskunta hyväksyi vapautuspyynnön.

Täydennysvaali toimitetaan keskiviikkona 4.9.2024 kello 14 pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslistat on jätettävä keskuskansliaan viimeistään 4.9.2024 kello 11.

7. Annika Saarikon vapautuspyyntö Suomen itsenäisyyden juhlarahaston hallintoneuvoston jäsenyydestä

Vapautuspyyntö VAP 25/2024 vp

Ainoa käsittely

Eduskunta hyväksyi vapautuspyynnön.

Täydennysvaali toimitetaan keskiviikkona 4.9.2024 kello 14 pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslistat on jätettävä keskuskansliaan viimeistään 4.9.2024 kello 11.

8. Markku Siposen vapautuspyyntö lakivaliokunnan jäsenyydestä

Vapautuspyyntö VAP 26/2024 vp

Ainoa käsittely

Eduskunta hyväksyi vapautuspyynnön.

Täydennysvaali toimitetaan keskiviikkona 4.9.2024 kello 14 pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslistat on jätettävä keskuskansliaan viimeistään 4.9.2024 kello 11.

9. Antti Kurvisen vapautuspyyntö suuren valiokunnan varajäsenyydestä

Vapautuspyyntö VAP 27/2024 vp

Ainoa käsittely

Eduskunta hyväksyi vapautuspyynnön.

Täydennysvaali toimitetaan keskiviikkona 4.9.2024 kello 14 pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslistat on jätettävä keskuskansliaan viimeistään 4.9.2024 kello 11.

Pöytäkirja PTK 78/2024 vp

10. Timo Furuholmin vapautuspyyntö suuren valiokunnan varajäsenyydestä

Vapautuspyyntö VAP 28/2024 vp

Ainoa käsittely

Eduskunta hyväksyi vapautuspyynnön.

Täydennysvaali toimitetaan keskiviikkona 4.9.2024 kello 14 pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslistat on jätettävä keskuskansliaan viimeistään 4.9.2024 kello 11.

11. Veronika Honkasalon vapautuspyyntö sivistysvaliokunnan jäsenyydestä

Vapautuspyyntö VAP 29/2024 vp

Ainoa käsittely

Eduskunta hyväksyi vapautuspyynnön.

Täydennysvaali toimitetaan keskiviikkona 4.9.2024 kello 14 pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslistat on jätettävä keskuskansliaan viimeistään 4.9.2024 kello 11.

12. Mai Kivelän vapautuspyyntö talousvaliokunnan jäsenyydestä

Vapautuspyyntö VAP 30/2024 vp

Ainoa käsittely

Eduskunta hyväksyi vapautuspyynnön.

Täydennysvaali toimitetaan keskiviikkona 4.9.2024 kello 14 pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslistat on jätettävä keskuskansliaan viimeistään 4.9.2024 kello 11.

13. Minja Koskelan vapautuspyyntö lakivaliokunnan jäsenyydestä

Vapautuspyyntö VAP 31/2024 vp

Ainoa käsittely

Eduskunta hyväksyi vapautuspyynnön.

Täydennysvaali toimitetaan keskiviikkona 4.9.2024 kello 14 pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslistat on jätettävä keskuskansliaan viimeistään 4.9.2024 kello 11.

14. Anna Kontulan vapautuspyyntö perustuslakivaliokunnan jäsenyydestä

Vapautuspyyntö VAP 32/2024 vp

Ainoa käsittely

Eduskunta hyväksyi vapautuspyynnön.

Pöytäkirja PTK 78/2024 vp

Täydennysvaali toimitetaan keskiviikkona 4.9.2024 kello 14 pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslistat on jätettävä keskuskansliaan viimeistään 4.9.2024 kello 11.

15. Laura Meriluodon vapautuspyyntö hallintovaliokunnan jäsenyydestä

Vapautuspyyntö VAP 33/2024 vp

Ainoa käsittely

Eduskunta hyväksyi vapautuspyynnön.

Täydennysvaali toimitetaan keskiviikkona 4.9.2024 kello 14 pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslistat on jätettävä keskuskansliaan viimeistään 4.9.2024 kello 11.

16. Aino-Kaisa Pekosen vapautuspyyntö tulevaisuusvaliokunnan jäsenyydestä

Vapautuspyyntö VAP 34/2024 vp

Ainoa käsittely

Eduskunta hyväksyi vapautuspyynnön.

Täydennysvaali toimitetaan keskiviikkona 4.9.2024 kello 14 pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslistat on jätettävä keskuskansliaan viimeistään 4.9.2024 kello 11.

17. Mikko Polvisen vapautuspyyntö ympäristövaliokunnan jäsenyydestä

Vapautuspyyntö VAP 35/2024 vp

Ainoa käsittely

Eduskunta hyväksyi vapautuspyynnön.

Täydennysvaali toimitetaan keskiviikkona 4.9.2024 kello 14 pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslistat on jätettävä keskuskansliaan viimeistään 4.9.2024 kello 11.

18. Sofia Virran vapautuspyyntö hallintovaliokunnan jäsenyydestä

Vapautuspyyntö VAP 36/2024 vp

Ainoa käsittely

Eduskunta hyväksyi vapautuspyynnön.

Täydennysvaali toimitetaan keskiviikkona 4.9.2024 kello 14 pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslistat on jätettävä keskuskansliaan viimeistään 4.9.2024 kello 11.

Pöytäkirja PTK 78/2024 vp

19. Bella Forsgrénin vapautuspyyntö Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan varajäsenyydestä

Vapautuspyyntö VAP 37/2024 vp

Ainoa käsittely

Eduskunta hyväksyi vapautuspyynnön.

Täydennysvaali toimitetaan keskiviikkona 4.9.2024 kello 14 pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslistat on jätettävä keskuskansliaan viimeistään 4.9.2024 kello 11.

20. Pauli Kiurun vapautuspyyntö tulevaisuusvaliokunnan jäsenyydestä

Vapautuspyyntö VAP 38/2024 vp

Ainoa käsittely

Eduskunta hyväksyi vapautuspyynnön.

Täydennysvaali toimitetaan keskiviikkona 4.9.2024 kello 14 pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslistat on jätettävä keskuskansliaan viimeistään 4.9.2024 kello 11.

21. Pia Kauman vapautuspyyntö suuren valiokunnan varajäsenyydestä

Vapautuspyyntö VAP 39/2024 vp

Ainoa käsittely

Eduskunta hyväksyi vapautuspyynnön.

Täydennysvaali toimitetaan keskiviikkona 4.9.2024 kello 14 pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslistat on jätettävä keskuskansliaan viimeistään 4.9.2024 kello 11.

22. Terhi Koulumiehen vapautuspyyntö sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan jäsenyydestä ja liikenne- ja viestintävaliokunnan jäsenyydestä

Vapautuspyyntö VAP 40/2024 vp

Ainoa käsittely

Eduskunta hyväksyi vapautuspyynnön.

Täydennysvaali toimitetaan keskiviikkona 4.9.2024 kello 14 pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslistat on jätettävä keskuskansliaan viimeistään 4.9.2024 kello 11.

Pöytäkirja PTK 78/2024 vp

23. Heikki Autton vapautuspyyntö Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan jäsenyydestä

Vapautuspyyntö VAP 41/2024 vp

Ainoa käsittely

Eduskunta hyväksyi vapautuspyynnön.

Täydennysvaali toimitetaan keskiviikkona 4.9.2024 kello 14 pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslistat on jätettävä keskuskansliaan viimeistään 4.9.2024 kello 11.

24. Karoliina Partasen vapautuspyyntö Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan jäsenyydestä

Vapautuspyyntö VAP 42/2024 vp

Ainoa käsittely

Eduskunta hyväksyi vapautuspyynnön.

Täydennysvaali toimitetaan keskiviikkona 4.9.2024 kello 14 pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslistat on jätettävä keskuskansliaan viimeistään 4.9.2024 kello 11.

25. Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2023

Kertomus K 15/2024 vp

Lähetekeskustelu

Puhemies Jussi Halla-aho: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 25. asia. Asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan, jolle muut erikoisvaliokunnat voivat antaa lausunnon viimeistään 11. joulukuuta 2024.

Keskusteluun varataan tässä vaiheessa enintään 45 minuuttia. Jos puhujalistaa ei tässä ajassa ehditä käydä loppuun, asian käsittely keskeytetään ja sitä jatketaan muiden asiakoh-
tien jälkeen. — Keskustelu alkaa. Eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen, olkaa hyvä.

Keskustelu

14.09 Eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Arvoiset kansanedustajat! Minulla on ilo ja kunnia esitellä teille eduskunnan oikeusasiamiehen toimintakertomus vuodelta 2023. Kyseessä on 104. tämän maailman toiseksi vanhimman oikeusasiamiesinstituution toimintakertomus ja toimintavuosi.

Vakiintuneeseen tapaan kertomuksen alussa on oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiesten puheenvuorot kunkin itse valitsemastaan aiheesta. Omassa puheenvuorossani käsitte-
len oikeusasiamiehen omia aloitteita, jotka ovat kanteluiden käsittelyn ja tarkastustoiminnan ohella kolmas oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnan muoto.

Pöytäkirja PTK 78/2024 vp

Omat aloitteet perustuvat oikeusasiamiehen omiin havaintoihin asioista, joissa on aiheutta epäillä lainvastaista menettelyä taikka puutteita oikeusturvan tai perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisessa. Omissa aloitteissa on usein kysymys asioista, joihin liittyy rakenteellisia epäkohtia tai joilla on yksittäistapauksellista laajempaa merkitystä. Omat aloitteet ovat erityisen tärkeitä sellaisten ihmisten oikeuksien ja kohtelun turvaamiseksi, jotka eivät kykene tekemään kanteluja kokemistaan loukkauksista. Heitä voivat olla esimerkiksi lapset, vanhukset, vammaiset henkilöt taikka psykiatriset potilaat.

Oma aloite voidaan ottaa myös menettelyllisistä syistä. Jos esimerkiksi poliisin menettelystä mielenosoituksen yhteydessä tehdään lukuisia kanteluja, asiakokonaisuus voi olla tarkoituksenmukaista tutkia yhtenä omana aloitteenaan, johon voidaan poimia eri kanteluista kaikki asian tutkinnan kannalta relevantit tapahtumat, väitteet ja kysymykset.

Omia aloitteita otetaan lukumääräisesti vähän, vuosittain alle 100, mutta niiden merkitys on määräänsä suurempi. Omat aloitteet ovat hyvin tuloksellisia, sillä keskimäärin noin 70 prosenttia omista aloitteista johtaa oikeusasiamiehen toimenpiteisiin. Vastaava toimenpideprosentti kanteluasioissa on vain noin 14 prosentin tasolla.

Näistä syistä oikeusasiamiehen omien aloitteiden määrän lisääminen olisi hyvin perusteltua, mutta kanteluiden suuren määrän takia siihen on vain rajalliset mahdollisuudet. Jokainen kanteluhan on käsiteltävä ja jokaiseen kanteluun on annettava vastaus, kun taas omien aloitteiden ottaminen on oikeusasiamiehen harkinnassa. Oikeusasiamiehen kanslian vuoden 2024 yhdeksi tavoitteeksi on kuitenkin asetettu omien aloitteiden määrän lisääminen.

Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin tarkastelee puheenvuorossaan oikeusasiamiehen terveydenhuoltoon kohdistuvaa valvontaa. Oikeusasiamies valvoo julkista terveydenhuoltoa mutta myös yksityisiä terveydenhuollon toimijoita silloin, kun ne hoitavat julkista tehtävää. Saapuneiden kantelujen määrän perusteella terveydenhuolto on useiden vuosien ajan ollut yksi suurimmista asiaryhmistä oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnassa. Kantelut koskevat yleensä hoitoon pääsyä, oikeutta hyvään hoitoon ja kohteluun, tiedonsaantioikeutta sekä pyyntöihin, tiedusteluihin ja muistutuksiin vastaamista.

Laillisuusvalvonnan näkökulmasta potilaan hyvä hoito edellyttää lääketieteellisen asianmukaisuuden lisäksi kuitenkin aina myös potilaan perusoikeuksien toteutumista ja muun lainsäädännön asettamien velvoitteiden täyttämistä. Oikeusasiamies valvoo erityisesti potilaan itsemääräämisoikeuden ja yksityisyyden suojan toteutumista, potilaiden oloja ja kohtelua sekä heidän perusoikeuksiensa toteutumista myös selvittämällä, miten potilaita neuvotaan, miten heille tiedotetaan heidän oikeuksistaan ja miten heidän omaisensa tai läheisensä otetaan huomioon, tilojen toimivuutta ja tarkoituksenmukaisuutta sekä niiden käyttästä ja mahdollista ylikuormitusta, henkilöstövoimavaroja ja hoitohenkilökunnan läsnäoloa. [Hälinää — Puhemies koputtaa]

Puhemies Jussi Halla-aho: Pyytäisin edustajia siirtämään muut keskustelut salin ulkopuolelle. — Olkaa hyvä, Jääskeläinen.

Koska oikeusasiamiehen valvonta on laillisuusvalvontaa, ei oikeusasiamies ota kantaa lääketieteellisiin tai hammaslääketieteellisiin seikkoihin. Silloin kun menettelyn lainmukaisuuden arviointi edellyttää lääketieteellistä asiantuntemusta, oikeusasiamies yleensä pyytää lausuntoa aluehallintovirastolta tai Valviralta. Tarkastuksilla oikeusasiamies voi käyttää myös ulkopuolisia terveydenhuollon asiantuntijoita.

Pöytäkirja PTK 78/2024 vp

Oikeusasiamiehen kertomukseen sisältyy lista terveyspalvelujen saatavuuden ja lainsäädännön puutteista. Lainsäädännössä havaitsemiensa puutteiden korjaamiseksi oikeusasiamies on tehnyt ministeriölle esityksiä lainsäädännön muuttamiseksi.

Oikeusasiamies on tehnyt selvissä tapauksissa myös hyvitysesityksiä. Lähtökohtana hyvitysesityksille on ollut, että perus- ja ihmisoikeutena turvattu oikeus riittäviin, laadukkaiisiin terveyspalveluihin ei ole toteutunut. Yleensä esitykset ovat koskeneet erityisesti hoidon saatavuutta ja sen laatua.

Apulaisoikeusasiamies Mikko Sarja käsittelee puheenvuorossaan oikeusasiamiehen valvontavaltaa määrittävää julkisen tehtävän käsitettä ja sen suhdetta perustuslain sääntelyyn julkisen hallintotehtävän antamisesta muun kuin viranomaisen hoidettavaksi.

Oikeusasiamies on toimintansa alusta saakka, eli vuodesta 1920, valvonut viranomaisia, mutta julkista tehtävää hoitavia vasta vuodesta 1991. Käsitettä ei ole laissa määritelty, vaan se saa sisältönsä oikeusasiamiehen tulkinnoista. Vuodesta 2000 perustuslaissa ollut julkisen hallintotehtävän käsite taas saa sisältöä etenkin lainvalmistelussa ja perustuslakivaliokunnan tulkinnoista.

Molemmat käsitteet kytkeytyvät viranomaistehtävien antamiseen yksityisten hoidettavaksi. Tätä käytetään nykyisin varsin laajasti erilaisten viranomaisten järjestämisvastuulle kuuluvien tehtävien hoitamisessa ja palveluiden tuottamisessa. Oikeusasiamies valvoo myös tällaisia yksityisiä toimijoita, joten valvottavien piiriä on jatkuvasti uudelleenarvioitava.

Julkinen tehtävä ja julkinen hallintotehtävä ovat käsitteinä tulkinnanvaraisia paitsi itsessään myös suhteessa toisiinsa, eikä niitä lainsäädännössäkään aina selvästi eroteta toisistaan. Eron hahmottaminen on kuitenkin tärkeää, koska käsitteillä on omat tarkoituksensa ja hallinnon yleislakeja, kuten hallintolakia ja kielilakia, sovelletaan yksityisiin vain niiden hoitaessa julkisia hallintotehtäviä. Julkinen tehtävä onkin käsitteenä laajempi kuin julkinen hallintotehtävä. Siten oikeusasiamiehen valvontavalta kattaa sellaisiakin tehtäviä, joita ei voida pitää julkisina hallintotehtävinä, kuten Postin yleispalveluvelvoite ja Yleisradion julkisen palvelun velvoite.

Toiminnanharjoittajien on tärkeää tiedostaa roolinsa vähintäänkin julkisen hallintotehtävän hoitajana ja siitä seuraavat velvoitteet. Siksi lainvalmistelussa ja lakia säädettäessä julkiset hallintotehtävät ja tarvittaessa julkiset tehtävät on tärkeää tunnistaa, arvioida ja osoittaa.

Arvoisa herra puhemies! Näiden puheenvuorojen jälkeen kertomuksessa on katsaus oikeusasiamiesinstituution toimintaan vuonna 2023.

Tuona kertomusvuonna kanteluita saapui 7 124. Tämä on reilut 500 kantelua enemmän kuin edellisenä vuotena, ja tämä on myös kaikkien aikojen toiseksi suurin kantelumäärä. Eniten kanteluita saapui vuonna 2021, noin 7 700, mutta tuo vuosihan oli koronavuosi, ja saimme pelkästään koronaan liittyviä kanteluita noin tuhat kappaletta. Näin ollen voidaan todeta, että tämä kertomusvuoden kantelumäärä on tähän mennessä suurin normaaliolojen kantelumäärä.

Kertomusvuonna ratkaistiin 6 876 kantelua, eli vain hieman vähemmän kuin niitä saapui. Kanteluiden suuresta määrästä huolimatta saavutimme vuoden lopussa kanteluiden enintään yhden vuoden käsittelyaikataavoitteen. Tämä keskeinen tavoitteemme saavutettiin nyt jo 11:n kerran peräkkäin.

Pöytäkirja PTK 78/2024 vp

Tarkastuksia tehtiin 83. Tämä on jonkin verran edellisvuotta enemmän, mutta emme vielä aivan saavuttaneet tuota koronapandemiaa edeltänyttä tarkastusten määrää eli noin sadan tarkastuksen vuositaso.

Omia aloitteita otettiin yli 50 asiassa. Lausuntoasioita ja kuulemisia oli jälleen paljon, yhteensä 133.

Kaikista kanteluista ja omista aloitteista noin tuhat asiaa, eli noin 14 prosenttia, johti oikeusasiamiehen toimenpiteisiin. Tämä toimenpideprosentti on kansainvälisessä vertailussa hyvin korkea.

Toimintatietojen jälkeen kertomuksessa on laaja pääjakso perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta. Tähän jaksoon on sisällytetty muun ohella oikeusasiamiehen toiminta kansainvälisiin yleissopimuksiin perustuvissa erityistehtävissä.

Kertomuksen viimeisenä pääjaksona on kaikkein laajin hallinnonalakohtainen tai asiarhmittainen jakso laillisuusvalvonnassa tehdyistä havainnoista. En tässä yhteydessä mene niihin lähemmin.

Arvoisa herra puhemies! Tässä oli esittelypuheenvuoroni. Toivon, että tämä kertomus antaa eduskunnalle mahdollisuuden arvioida lainsäädännön ja julkisen hallinnon tilaa sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia, oikeusasiamies. — Edustaja Heinonen, olkaa hyvä.

14.21 Timo Heinonen kok: Arvoisa puhemies! Hyvä oikeusasiamies, edustajakollegat ja muut täysistuntoa seuraavat! Lämpimät onnittelut uusille edustajakollegoille, ja myös vanhoille takaisin tullee tervetuloa jatkamaan tärkeää työtä.

Meillä on käsittelyssä oikeusasiamiehen kertomus, ja olen oman eduskuntaurani aikana aika usein näistä käyttänyt puheenvuoroja monestakin syystä. Tämä on nyt 104. toimintakertomus, yli 100-vuotinen pitkä perinne tässä valvonnassa, jota oikeusasiamies... [Juho Eerola: Ethän sä nyt niin monta kertaa ole!] — En ole ihan kaikista kertomuksista puheenvuoroja käyttänyt, edustaja Eerola tuossa totesi, mutta aika pitkään olen aiheita nostanut tästä asiakirjasta esille, ja haluan tänäänkin muutaman ajankohtaisen aiheen esille nostaa.

Mielenkiintoista on se, että nyt toista vuotta itse asiassa tässä oikeusasiamiehen työssä on erityispainotuksena ollut valvonnan valvonta, ja se jollain tavalla alleviivaa sitä, miten vahvasti meidän yhteiskunta tämän tyyppisissä kysymyksissä toimii — välillä voi tuntua siltä, toimiiko jopa hieman ylitsekin. On tartuttu erilaisiin epäkohtiin näissä kertomuksissa kansalaisten tekemien kanteluiden kautta, ja itse asiassa tässä salissa usein ne ovat aiheuttaneet myös poliittista keskustelua ja johtaneet sitten myöhemmin myös lainsäädännön muutoksiin vaikkapa vankeinhoidon kohdalla, lukuisissakin eri asioissa, joita muistan täällä salissa esimerkiksi edustajakollegani Ben Zyskowiczin lukuisia kertoja esille nostaneen.

Yksi hyvä esimerkki siitä on tässä kirjassa kohdassa 4.4, jossa käsitellään maanpuolustusta ja rajavartiointia. Haluan kiittää oikeusasiamies Petri Jääskeläistä siitä, että hän toimii ajassa ja tekee ratkaisuja myös siinä hetkessä, missä näitä pitää tehdä, ja kiitän myös siitä, että te ehkä poikkesitte monen muun oikeusoppineen tulkinnoista viime kesänä, kun käsitelimme rajaturvallisuuslakia. Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen totesi silloin, että Suomen itärajalla Venäjän toteuttama välineellistetty maahantulo on sellaista, mitä muualla Euroopassa ei aikaisemmin ole nähty, ja tämän takia Suomessa voitiin säätää laki, joka oli ristiriidassa Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa. Jääskeläinen totesi silloin, että nyt esillä oleva tilanne on uusi eikä sen ratkaisemiseksi ole olemassa ni-

Pöytäkirja PTK 78/2024 vp

menomaisia ennakkopäätöksiä. Oikeusasiamies viittasi myös oikeuskansleri Pöystin kanssa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomarin Pauliine Koskeloon, joka oli todennut Helsingin Sanomissa: ”Kun jokin valtio käyttää voimassa olevaa turvapaikkaoikeutta demokraattisia yhteiskuntia vastaan, meidän täytyy tietenkin keskustella, onko turvapaikkajärjestelmää ja oikeuden tulkintoja muutettava ja miten.” Halusin tämän nostaa esille sen takia, että se on hyvin erinomainen esimerkki siitä, miten oikeusasiamies toimii ajassa, tekee näitä ratkaisuja, kannanottoja, myös ajassa oikeuskanslerinkin kanssa.

Toinen asia, jonka haluan nostaa esille ja jota myös tässä asiakirjassa käsitellään kouluksymysten ympärillä, on puhelimen pois ottaminen kouluissa. Me olemme käsitelleet sitä jo aiempien kanteluiden myötä. Kantelu oli tehty 25.5.2019, ja apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen on antanut siihen vuonna 2020 ratkaisun ”Kännyköiden poiskerääminen koulussa”. Ratkaisussa kiinnitettiin huomiota perusopetuslain noudattamiseen. Kännykkäparkkia voidaan käyttää, jos se perustuu siis vapaaehtoisuuteen. Oppilaaseen ei voida kuitenkaan kohdistaa kurinpitokeinoja pelkästään siitä syystä, jos hän ei laita kännykkäänsä kännykkäparkkiin, totesi muutamia vuosia sitten apulaisoikeusasiamies. Lisäksi kännyköiden säilyttäminen oppituntin ajan koulun lokerikossa todettiin ongelmalliseksi, mikäli se johti sellaiseen virheelliseen menettelyyn, jossa kännykkä otettiin koulun haltuun vastoin oppilaan tahtoa. Mahdollisena ongelmana apulaisoikeusasiamies näki silloin, että käytännöt sisältävät määräyksen kännyköiden säilyttämisestä oppituntien aikana lokerikossa, ja tämä voi johtaa siihen, että oppilaiden omaisuutta otetaan lain vastaisesti koulun haltuun.

Minun mielestäni tämä perusoikeuksien tulkinta on viety kyllä tässäkin kysymyksessä liiallisuuksiin ja äärimmäisyyksiin. Otin eräässä lähetyksessä esille, että meillä kouluissa puututaan aika moneen muuhunkin asiaan ja ne pystytään tehdä niin, että ennaltaehkäisevästi esimerkiksi koulun tilat säilyvät siisteinä. Niihin on omia ratkaisuja kouluissa, ja kännykät omana kysymyksenään tässä. Päätöksessä katsottiin, että perusopetuslain antama oikeus ottaa haltuun oppilaan omaisuutta rajoittuu vain aineisiin ja esineisiin, jotka voidaan määritellä oppilaalle itselleen tai muille kouluyhteisön jäsenille vaarallisiksi tai joilla vakavasti häiritään opetusta ja samalla muiden oppimista. Lain esimerkkinä mainittiin siis aseet ja päihitteet. Kännykkää ei apulaisoikeusasiamiehen mukaan voitu rinnastaa mainittuihin esineisiin siitäkään huolimatta, että sen välityksellä oppilaat voivat ja valitettavan usein kouluympäristössä aiheuttavat toisille vakavia seuraamuksia muun muassa kiusaamalla.

Tähän pääministeri Petteri Orpon hallitus on nyt tarttumassa. Näiden kanteluiden, niistä annettujen — ehkä osan mielestä väärin tehtyjen — ratkaisujen taikka tulkintojen, jotka on koettu oikeustajun vastaisiksi... Nyt lainsäädäntöä ollaan muuttamassa niin, että ennaltaehkäisevästi voidaan kännykät kerätä tulevaisuudessa pois, eli enää ei vaadita sitä, että koulussa tarvitsisi aiheuttaa häiriötä niillä, vaan koululla olisi mahdollisuus ennaltaehkäisevästi kerätä ne pois. Ja itse koen, että tässä on yksi tyypiesimerkki siitä, millä tavalla näitä asioita sitten tehdään. Toki itse olisin ajatellut niin, että ratkaisu olisi voinut syntyä muullakin tavalla, mutta tässä tapauksessa se vaati kantelun, kantelusta päätöksen ja nyt sitten hyvän keskustaoikeistolaisen hallituksen, joka asian haluaa hoitaa kuntoon. [Johannes Koskinen: Mistä se hyvä keskustaoikeistolainen hallitus löytyy?]

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Koponen, olkaa hyvä.

14.28 Ari Koponen ps: Arvoisa puhemies! Syy, miksi otin puheenvuoron, on peruskoulu. Viime vuonna jälleen peruskouluun liittyvät kantelut koskivat muun muassa erityistä

Pöytäkirja PTK 78/2024 vp

tukea tarvitsevien oikeuksia, kodin ja koulun yhteistyötä, kouluväkivaltaa ja oppimisen tukea.

Aloitetaan oppimisen tuesta: Tämä hallitus korjaa sen. Nyt syksyllä tuesta tulee esitys eduskuntaan. Aiempi kolmiportainen tuki on kärjistettynä opettajien kiusaamista paperien pyörittelyllä. Tukipäätöksiä rustataan kyllä ahkerasti, mutta niillä ei oppimisen haasteita selätetä. Oppilaat eivät opi pelkillä päätöksillä. He tarvitsevat konkreettista tukea. Hallituksen oppimisen tuen uudistuksen jälkeen sitä on tulossa. Tukiopetusta, ei turhaa byrokratiaa, ja tarpeellisten pien- ja erityisluokat tulevat myös. Ideologisesti älyvapaan inklusion pakkosyöttö loppuu kouluissa vihdoin.

Puhemies! Koulukiusaaminen ja kouluväkivalta ovat piinallisia ja riipaisevia ongelmia, joita ei varmasti ikinä saada kitkettyä kokonaan pois. Siitäkin huolimatta meidän täällä, opetushenkilökunnan kouluissa ja vanhempien kotona tulee tehdä kaikki mahdollinen kiusaamisen ja väkivallan kitkemiseksi. Kiusatun oikeusturvaa tullaan vahvistamaan, ja yksikään kiusattu ei jatkossa saa enää joutua siihen tilanteeseen, että kiusaamisen vuoksi joutuu vaihtamaan koulua.

Puhemies! Nöyryytysväkivalta on ilmiönä vallannut koulunpihat, ja somesta löytyy sydäntä riipiviä ja repiviä videoita näistä kauheuksista. Itkua kurkussa pidätellen olen miettinyt, kuinka kauheaa tuommoisen kokeminen on. Hyssyttelylle ei ole sijaa, ja meidän on pystyttävä torjumaan tämänkaltaisen epäinhimillistävän toiminnan leviäminen Suomessa. Nöyryytysväkivaltaa vahvistaa teon kuvaaminen ja someen videon jakaminen. Jatkossa tämä on rikoksen koventamisperuste, ja hyvä niin. Kännykän käyttöä tullaan myös rajoittamaan kouluissa, mikä myös osaltaan auttaa ehkäisemään kouluväkivaltaa.

Puhemies! Kännykän käytön rajoittamisella on tutkitusti vaikutusta koulukiusaamisen vähenemiseen. Tästä Norjassa tehdystä tutkimuksesta selviää myös, että mielenterveysongelmat vähenivät ja oppimistulokset nousivat. Näitä tuloksia haluamme myös Suomeen, ja sen vuoksi, arvoisa puhemies, haluan tulevasta kännykkäkiellosta mahdollisimman tiukan. [Ben Zyskowitz: Niin, mutta siinä on perustuslaillisia ongelmia!]

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Garedeu, olkaa hyvä.

14.31 Kaisa Garedeu ps: Arvoisa puhemies! Vaikka Suomi on hyvä ja pääosin turvallinen maa, jossa asiat pyritään hoitamaan oikein ja sääntillisesti, on tärkeää tiedostaa, että myös epäkohtia ilmenee. Eduskunnan oikeusasiamies on se taho, joka nostaa esiin tällaisia yhteiskunnallisia epäkohtia sekä puuttuu viranomaisten virheelliseen toimintaan.

Oikeusasiamiehen kertomuksessa vuodelta 2023 listataan kymmenen keskeistä perus- ja ihmisoikeusongelmaa Suomessa. Listalla on vanhustenhoito, lastensuojelu, vammaisten oikeudet, vankien kohtelu, terveyspalveluiden saatavuus, oppilaiden oikeus turvalliseen oppimisympäristöön ja riittävään tukeen, pitkät käsittelyajat joissain valtionvirastoissa ja oikeuslaitoksissa sekä puutteita perus- ja ihmisoikeuksia koskevassa riittävässä koulutuksessa viranomaisille. Orpon hallitus on jo puuttunut tai tulee puuttumaan valtaosaan näistä teemoista.

Itse kuitenkin kannan erityistä huolta lapsia, nuoria ja kouluja koskevista epäkohdista. Kertomuksen mukaan oikeusasiamiehelle saapui viime vuonna 275 opetuksen ja varhaiskasvatuksen hallinnonalaa koskevaa kantelua, joista 44 johti toimenpiteisiin. Kanteluja tehtiin hieman vähemmän kuin edellisvuonna. Kertomuksessa mainitut koulukiusaami-

Pöytäkirja PTK 78/2024 vp

nen, väkivalta ja turvaton oppimisympäristö ovat äärimmäisen vakavia epäkohtia. Pelissä on lastemme tulevaisuus ja hyvinvointi.

Hallitus on nyt luvannut 5 miljoonaa euroa kiusaamisen ehkäisemiseen, ja odotan todella sillä saatavan pikaisesti konkreettisia ja valtakunnallisia keinoja tilanteen parantamiseksi.

Tämän rinnalla ei voida liikaa korostaa tietenkään kotikasvatusta ja älylaitteiden eli puhelimien rajoittamista. Niiden merkitys on yhtä tärkeä.

Lisäksi oppilashuollon resurssit ovat monin paikoin riittämättömät.

Hallitus uudistaa nyt kolmiportaisen tuen ja keventää kouluhenkilöstöltä loputtomasti aikaa vievää paperisotaa, jotta resurssit vihdoin kohdennettaisiin oikein. Myös koulujen valvontaa aiotaan onneksi parantaa. Ei ole oikein, että valvonta on jätetty täysin vanhempien kanteluiden varaan.

Itse ehdotin toimenpideoitteessani keväällä, että aluehallintovirastojen oma-aloitteisen valvonnan oikeus laajennettaisiin koskemaan myös kouluja. Hallitus on myös hallitusohjelmassaan luvannut vahvistaa aluehallintovirastojen toimivaltuuksia juuri koulujen laillisuusvalvonnessa. Uskon, että näillä ja muilla hallituksen toimilla koulumaailmaa pystytään muuttamaan turvallisemmaksi ja lasten oikeudet tulevat toteutumaan paremmin.

Suomi on vielä verrattain turvallinen maa. Emme saa jättää epäkohtia korjaamatta tai kehityskuluihin puuttumatta, jotta turvallisuus ja perusoikeuksien toteutuminen saadaan jatkossakin turvattua. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Hiltunen, olkaa hyvä.

14.35 Pia Hiltunen sd: Arvoisa puhemies! Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomuksesta vuodelta 23 nousi esiin perusopetukseen liittyen joitakin huomioita. Kanteluita saapui 275, joista 16,5 prosenttia johti toimenpiteisiin. Suurin osa kanteluista koski erityistä tukea tarvitsevien lasten oikeuksia tuen saantiin, mutta myös turvallista oppimisympäristöä, kiusaamista, kodin ja koulun yhteistyötä, opettajan käytöstä ja koulukuljetuksia sekä kouluruokailua.

Vaikka kanteluiden määrä ei kokonaisuudessaan ole huomattavan suuri, aiheet ovat edelleen pinnalla ja ovat hyvin ajankohtaisia tänäkin päivänä. Muun muassa tuen järjestäminen aiheuttaa kouluissa merkittäviä haasteita niin resurssipulan kuin sen toteuttamisen näkökulmasta. Nyt kun hallitus on aloittanut oppimisen tuen uudistamisen, toivon, että lakiuudistus huomioi aidosti lapsen edun. Kirjaamisvelvoitteen vähentäminen ei takaa arjessa sitä, että isossa oppilasryhmässä voidaan tarjota yksilöllistä tukea oikea-aikaisesti ja lapsen etu toteutuisi. Tänä päivänä ja tulevaisuudessa tuen tarve näyttää kasvavan merkittävästi, ja tukitoimien lisäksi myös juurisyihin on aidosti puututtava.

Myös palveluketjut moniammatilliseen yhteistyöhön hyvinvointialueiden kanssa tulee huomioida niin, että oppilashuolto toimii jokaisessa kunnassa ja yksikössä. Tällä hetkellä useissa kunnissa on suuria haasteita muun muassa koulupsykologien saatavuuden osalta, eikä pienryhmäpaikkojakaan ole riittävästi.

Puhemies! Lasten ja nuorten oikeuksista huolehtiminen on yhteinen tehtävä. Oikeusasiamiehen kertomuksessa nousi lapsia ja perheitä koskien myös muita ongelmakohtia muun muassa sosiaalihuollon ja toimeentulon osalta. Toivon, että näihin tullaan puuttumaan hallituksen toimesta jo tällä kaudella.

Pöytäkirja PTK 78/2024 vp

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Pauli Kiuru, olkaa hyvä.

14.37 Pauli Kiuru kok: Arvoisa herra puhemies! Ja oikeusasiamies, kiitos esittelystä!

Poimin tästä kertomuksesta kohdan, joka käsittelee vanhusten oikeuksia. Kyselytutkimuksissa on toisinaan suljettu ikääntynyt väestö kohderyhmänä kokonaan pois, mutta silti tutkimustulosten katsotaan koskevan koko aikuisväestöä. Tiedolla johtaminen ei voi onnistua, jos osa kohderyhmästä on iän perusteella rajattu kyselyiden ulkopuolelle. Yhteiskunnallisen päätöksenteon pitää perustua faktoihin. Virheellisesti ja ikäsyrjivästi tehdyt kyselyt eivät tätä tavoitetta tue. Suomessa elää yli 600 000 yli 75-vuotiasta kansalaista, ja merkittävä osa heistä on edelleen aktiivisia ja aikaansa seuraavia. On sanomattakin selvää, että ikääntyneet tarvitsevat terveydenhuollon palveluja keskimääräistä enemmän. Heidän mielipiteitään ei saa sivuuttaa.

Tein kantelun oikeusasiamiehelle syksyllä 2023 eli noin vuosi sitten. Hyvinvointialue oli tilannut tutkimuksen, jonka tavoitteena oli selvittää Pirkanmaan asukkaiden toiveita sote-palveluverkostosta. Ikääntyneimmät oli suljettu tiedonkeruun ulkopuolelle. Ikääntyneiden sivuuttaminen mielipidetiedusteluissa ja tutkimuksissa on myös äärimmäisen loukkaavaa. Mielipiteen sivuuttamiseen liittyy vahva kielteinen arvolataus, joka heikentää ihmisen kokemaa hyvinvointia. Kantelu on edelleen oikeusasiamiehen käsiteltävänä. Odotan päätöstä mielenkiinnolla. Hyvä asia on, että hyvinvointialue ja tutkimuslaitos ovat luvanneet jo tarkistaa tutkimusmenetelmiään. Kantelu on jo vaikuttanut, ja oikeusasiamiehen käsittelyllä on jo tässä vaiheessa ollut myönteinen merkitys.

Arvoisa puhemies! Apulaisoikeusasiamies antoi syksyllä 2023 eduskunnan tulevaisuusvaliokunnalle lausunnon vanhusten oikeuksista. Lausunnossa todetaan, että valtiosääntömme lähtökohta on yhteiskuntamme oikeudenmukaisuus ja jokaisen oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan sekä elinympäristön kehittämiseen. Lainsäädännössä kuntia ja hyvinvointialueita on monen eri oikeusnormin perusteella velvoitettu ottamaan huomioon ikääntyneiden henkilöiden näkemykset. Koska digitaalisiin kyselyihin vastaaminen ei kaikilta ikääntyneiltä henkilöiltä onnistu, on heille tarjottava vaihtoehtoisia tapoja ilmaista mielipiteensä — näin siis apulaisoikeusasiamies vastasi tulevaisuusvaliokunnalle. Lähtökohtana tulee siis olla sellaisten menetelmien käyttäminen, jotka ovat kulloisellekin kohderyhmälle ymmärrettäviä ja helposti saavutettavia. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Rasinkangas, olkaa hyvä.

14.40 Merja Rasinkangas ps: Arvoisa puhemies! Tulevaisuuden vastuunkantajia ovat nykyiset lapset ja nuoret. Samaan aikaan, kun puhutaan lasten pahoinvoinnista, lisääntyneestä väkivallasta, koulukiusaamisesta ja koulupudokkuudesta, meidän tulisi olla huolissamme myös lapsista ja nuorista, jotka vaeltavat iltamyöhäisellä kaduilla ja hatkaavat, eli karkaavat, sijoitusyksiköistä. Hallitusohjelmassa onkin tulossa parannuksia muun muassa opettajien ja rehtoreiden toimivaltuuksiin puuttua koulussa häiritsevään ja epäasialliseen käyttäytymiseen.

Lähes viikoittain saamme median välityksellä lukea kadonneista lapsista ja nuorista. Nämä nuoret ovat täysin heitteillä. Lastensuojelulainsäädäntöä ollaan tietyiltä osin uudistamassa. Tässä onkin tärkeää huomioida myös vanhemmuuden rooli lapsen kasvatustuessa selkeämmin. Lapsen oikeuksia korostetaan, mutta samalla vanhempien auktoriteet-

Pöytäkirja PTK 78/2024 vp

ti on kadoksissa ja puhutaankin kaverivanhemmuudesta. Vanhempien tulisi ottaa vahvempi rooli lapsen kasvatuksessa ja olla aidosti läsnä ja tukena.

Lainsäädäntöä tulee tarkastella myös hatkanuorten osalta syvällisemmin. Karkureissulle lähtevä alaikäinen nuori altistuu monille vaaroille, jotka voivat olla kohtalokkaita hänen henkensä ja terveytensä kannalta. Apulaisoikeusasiamiehen raportissa todetaan, että meillä Suomessa on vakavasti päihdeongelmaisia lapsia, ja se on huolestuttavaa. Karkailevat nuoret ovat usein päihdeongelmaisia, hakeutuvat jopa tuntemattomien seuraan saadakseen päihteitä. Näiden taustojen myötä voidaan todeta, että alaikäinen on hengen- ja terveydenvaarassa ja altistuu rikoksen kohteeksi ja usein on myös itse rikoksentekijä.

Viranomaisten todelliset käytettävissä olevat keinot ovat rajalliset nykyisen lainsäädännön myötä. Lastensuojeluyksikön toimivalta päättyy yksikön laitosalueelle. Käytännössä, kun nuori ylittää yksikön tontin rajan, ei henkilökunnalla ole oikeutta kiinniottoon edes verksestä. Yksikön henkilökunta voi katseellaan seurata lapsen pakenemista ja hänen liikkumistaan, mutta kiinniotto-oikeutta laitoksen ulkopuolella ei ole.

Käytännön esimerkki: Sijoitusnuori tilaa taksin lastensuojeluyksikön läheisyyteen, ja taksi vie hänet rautatieasemalle. Nuori on antanut hänen sijoittaneen kunnan lastensuojelun laskutusosoitteen taksimatkalleen. Lastensuojelun sijoitusyksikkö ilmoittaa tapahtuneesta karkaamisesta sijoittaneen kunnan sosiaaliviranomaiselle tai päivystävälle lastensuojeluviranomaiselle. Sosiaaliviranomainen tekee kadonneen henkilön ilmoituksen poliisille, ja poliisille nämä ovat C-luokan tehtäviä, eli ei-kiireellisiä. Poliisilla ei myöskään ole automaattisesti hätäpaikannusoikeutta, jos ilmoituksen vastaanottaja ei koe kadonneen olevan akuutissa hengen- tai terveydenvaarassa tai hätätilanne ei ole konkreettinen.

Mikäli sijoitusyksikön toimivaltuuksia lisättäisiin kiinniotto- ja liikkumisvapauden rajoitusten osalta, tämä olisi pelkkää säästöä yhteiskunnalle ja viranomaistylle ja ennen kaikkea lapsen edun ja turvallisuuden kannalta ensiarvoisen tärkeää. Lisäksi meillä on hyvin nuoria vakaviin väkivaltarikoksiin syyllistyneitä ja vaikeasti päihdeongelmaisia ja psyykkisesti oireilevia nuoria, jotka tarvitsisivat suljettuja sijoitusyksiköitä saadakseen riittävästi tukea ja hoitoa. Ei ole myöskään lapsen edun mukaista, että nuori joutuu vaihtamaan sijoitusyksikköä jopa kymmeniä kertoja. Työympäristö on muuttunut myös työntekijöiden kannalta yhä väkivaltaisemmaksi, ja ala ei houkuttele uusia työntekijöitä.

Arvoisa puhemies! Olisi tärkeää, että lastensuojelutyöhön saadaan konkreettisia keinoja lainsäädännön kautta, jotta lastensuojeluyksiköt saavat tehdä heille annettua kasvatustyötä tarkoituksenmukaisella tavalla. Asia on minulle henkilökohtaisesti läheinen, koska olen 36-vuotisen poliisiurani aikana nähnyt lastensuojelua koskevat ongelmat hyvin läheltä. Toivoisin, että byrokratiaa olisi vähemmän ja toimivia työkaluja ja toimivaltaa alan ammattilaisille enemmän.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Suhonen, olkaa hyvä.

14.45 Timo Suhonen sd: Arvoisa herra puhemies! Eduskunnan oikeusasiamies antaa joka vuodelta eduskunnalle kertomuksen toiminnastaan sekä lainkäytön tilasta ja lainsäädännössä havaitsemistaan puutteista. Kertomuksessa tulee kiinnittää huomiota myös julkisen hallinnon ja julkisten tehtävien hoidon tilaan sekä erityisesti perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen.

Pöytäkirja PTK 78/2024 vp

Oikeusasiamiehen kertomuksessa on tuotu esille 10 keskeistä suomalaista perus- ja ihmisoikeusongelmaa. Yksi näistä oikeusasiamiehen havainnoimista ongelmista on lastensuojelussa tapahtuvat puutteet tai suorastaan vääryydet.

Kertomuksessa todetaan seuraavaa: ”Hyvinvointialueiden lastensuojelun yleinen voimavarojen puute ja erityisesti pätevien työntekijöiden huono saatavuus ja työntekijöiden suuri vaihtuvuus heikentävät lastensuojelupalveluiden laatua. Suuria ongelmia on esiintynyt pitkään lastensuojelun sijaishuollon ja psykiatrisen hoidon välisessä yhteistyössä, mutta myös esimerkiksi oppilas- ja opiskelijahuollon, vammaisille lapsille tarkoitettujen palveluiden sekä lastensuojelun välisessä yhteistyössä. Lasten mielenterveyden ongelmia hoidetaan aiempaa useammin vahvoilla, ensisijaisesti aikuisille tarkoitetuilla mielialalääkkeillä. Lastensuojelun ja lastenpsykiatrian alueen yhteisestä palvelurakenteesta puuttuvat tarkoituksenmukaiset sijoituspaikat niille lapsille, jotka tarvitsevat lastensuojelun sijaishuollon lisäksi vahvaa psykiatrista hoitoa. Toistuvat sijaishuoltopaikan muutokset vaarantavat sijoitetuille lapsille erityisen tärkeät pysyvät ihmissuhteet ja vakaat olosuhteet. Sijaishuollon vaihtoehtoja ei ole toteutettu kaikilta osin lapsen tarpeista lähtien. Lastensuojelussa ei ole saatavilla kaikkein huonoimmin voiville ja vaikeimmin hoidettaville lapsille oikeanlaisia sijaishuoltopaikkoja. Huostaanotetun lapsen ja hänen perheensä jälleenyhdistämisestä ei useinkaan tehdä suunnitelmia, eikä sen toteuttamista arvioida asiakassuunnitelman tarkistamisen yhteydessä. Lapsen ja hänen perheensä jälleenyhdistämistä voidaan edistää tekemällä vanhemmille vanhemmuutta tukeva asiakassuunnitelma, mutta niitä ei useinkaan tehdä. Lastensuojelulaitoksissa tehdään edelleen rajoittamistoimenpiteitä lastensuojelulain vastaisesti käyttämällä niitä esimerkiksi sellaisissa tilanteissa tai sellaisin tavoin, joita laki ei salli.”

Arvoisa puhemies! Äskен luettelemanı oikeusasiamiehen huomiot lastensuojelun pitkän ajanjakson epäkohdista ovat todella surullista kuultavaa. Meidän kansanedustajien tehtävä on arvioida tulevien päätöksien vaikutuksia vaikkapa juuri heikossa asemassa oleviin lapsiin. Tärkeää on tietää, miten päätöksenteossa edellä lueteltuja epäkohtia saataisiin korjattua. On tunnustettava, että olemme päätöksentekijöinä epäonnistuneet juuri tässä asiassa, kun puhutaan lapsiperheiden ja lasten sekä nuorten hyvinvoinnista. Asiantuntijat ovat arvioineet esimerkiksi hallituksen leikkauspolitiikan vievän 17 000 lasta ja nuorta köyhyysrajan alapuolelle. Oikeusasiamies toteaa epäkohdista kertomuksessa myös seuraavaa: ”Useimmat listan ongelmista on poistettavissa kohdentamalla niihin riittävästi voimavaroja tai kehittämällä lainsäädäntöä.”

Arvoisat edustajat! Käsi sydämelle, kun kysymme itseltämme, ovatko tällä kaudella jo tehdyt päätökset tai hallitusohjelman tulevat päätökset toteuttamassa oikeusasiamiehen toivetta paremmasta tulevaisuudesta esimerkiksi maamme lasten kohdalla.

Arvoisa hallitus, arvoisat ministerit! On aika korjata suuntaa ja tehdä lapsi- ja perheystävällisempiä päätöksiä, joilla oikeusasiamiehen huomiot saadaan korjattua. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Hamari, olkaa hyvä.

14.49 Lotta Hamari sd: Arvoisa puhemies ja hyvä oikeusasiamies! Olemme päässeet nyt tutustumaan oikeusasiamiehen kertomukseen, ja haluan erityisesti nostaa esille vammaisten, ikääntyneiden ja lastensuojelun palvelut sekä Rikosseuraamuslaitosta koskevan huolen.

Pöytäkirja PTK 78/2024 vp

Kuten kertomuksessakin todetaan, hyvinvointialueiden vammaispalvelut on tärkeä lailisuusvalvonnan kohde. Kantelut olivat lisääntyneet hieman vuodesta 22, ja toimenpiteisiin niistä johti 58 asiaa, mikä on oikeusasiamiehen kanslian keskiarvoa korkeampi luku. Tämä kertoo edelleen siitä, että vammaispalveluissa on kehitettävää ja valvottavaa. Vammaisten ihmisten oikeudet ja palveluiden saavutettavuus on otettava tosissaan joka vuosi ja joka päivä.

Eniten vammaisia henkilöitä koskevia ratkaisuja oli sosiaalihuollon hallinnonalalla. Tämä kertoo myös hyvinvointialueiden tilanteesta ja mielestäni myös vakavasta rahoitusvajeesta, mikä on Orpon hallituksen käsissä.

Kuten sotenkin ongelmat monesti, niin myös Rikosseuraamuslaitosta vaivasi resurssien puute. Oikeusasiamiehen tehtäviin ei kuulu resurssien riittävyyden valvonta, mutta jos se vaikuttaa selvästi vankien asianmukaiseen kohteluun ja olosuhteisiin, tätä ei kuitenkaan voi olla huomioimatta. Kertomuksessa sanotaan, että vankiloiden resursointi on kaukana edes tyydyttävästä.

Vanhustenhuollon yksiköitä koskevia havaintoja ja kannanottoja yhdistävä tekijä oli niin ikään resurssit. Henkilöstöresurssien puute näkyi hoidon laadussa ja kuntoutuksessa, saattohoidossa ja yöaikaan annettavassa hoidossa. Lisäksi vanhustenhuollon yksiköissä ulkoilun järjestäminen on jatkuva haaste, ja näissä yksiköissä pitäisi tähän kiinnittää enemmän huomiota.

Ja sitten lastensuojeluun: Lastensuojelulaitoksen kadonneet lapset -otsikko oli herättävä, ja tässä edustajat Rasinkangas ja Suhonen nostivatkin esille jo hatkaamisen. Se on yleistynyt, ja hatkassa on vuosittain jopa satoja lapsia. Hatka on riski nuoren terveydelle ja hyvinvoinnille, ja he ovat jopa hengenvaarassa. Tästä huolimatta kertomuksessa mainitaan, että nuoria ei välttämättä etsi kukaan — miten surullista. Raportissa todetaan, että kadonneiden nuorten etsimiseksi, löytämiseksi ja takaisin sijaishuoltopaikkaan saattamiseksi tehtävää yhteistyötä estävät lastensuojelulaitosten, sosiaalityön ja poliisin riittämättömät resurssit ja lainsäädännön ongelmat. Näille me voimme täällä jotakin tehdä.

Lisäksi päihderiippuvuus- ja psykiatrinen hoito lapsille ja nuorille tarjoavia niin sanottuja päpsy-yksiköitä pitäisi ehdottomasti olla enemmän.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Joona Räsänen, olkaa hyvä.

14.52 Joona Räsänen sd: Arvoisa puhemies! Näissä oikeusasiamiehen kertomuksissa oikeastaan jatkuvana teemana on aina ollut tämä sosiaali- ja terveystalouden saatavuus ja siihen liittyvät haasteet. Oikeastaan niiden havaintojen pohjalta, joita joka vuosi olemme saaneet näistä kertomuksista lukea, Suomessa aikaisemmin käynnistyi keskustelu siitä, millä tavoin voimme parantaa sosiaali- ja terveystalouden järjestäjien kykyä vastata niihin velvoitteisiin, jotka heillä ovat. Senpä takia sitten monen mutkan jälkeen tässä maassa päädyttiin siihen, että sosiaali- ja terveystaloudellajärjestystä tulee uudistaa, ja tämä uudistus sitten viime kaudella myös tässä talossa on hyväksytty.

Edelleen tiedämme, että juuri niistä resursseihin liittyvistä haasteista johtuen, joita täällä useat kollegat hyvin kävivät jo aikaisemmissa puheenvuoroissaan läpi, tälläkään hetkellä vastuutahot sosiaali- ja terveystaloudellajärjestämisestä, elikkä hyvinvointialueet, eivät kykene aivan tasa-arvoisesti järjestämään ihmisille näitä palveluita niissä ajoissa, joissa me haluaisimme, kun verrataan maan eri puolia. Senpä takia voisi kuvitella, että nämä havainnot tulevat jatkossakin täällä kertomuksista esille nousemaan.

Pöytäkirja PTK 78/2024 vp

Mitä me päätöksentekijät voisimme sitten tehdä? Meidän osaltahan kysymys kuuluu, että kun me tiedämme, että epäkohtia on, niin pyrimmekö me toimimaan niin, että niitä epäkohtia voitaisiin ainakin vähentää vai lisäämmekö me niitä epäkohtia omalla toiminnallamme. Siitähän tässä talossa on pitkälti kysymys, millä tavoin me allokoimme täällä resurssit, joita käytettävissä on. Tässä valitettavasti nykyinen Orpon hallitus on valinnut kylä väärän tien.

Tiedämme jo nyt, että ne toimenpiteet, joita Orpon hallitus eteenpäin vie, tulevat tarkoittamaan sitä, että hyvinvointialueiden tilanne tulee entisestään vaikeutumaan. Resursseista on entisestään enemmän pulaa. Hyvinvointialueilla on entisestään vaikeampaa päästä niihin velvoitteisiin, joita lainsäädäntö asettaa. Senpä takia ja niiden huomioiden pohjalta, joita tästäkin vuosikertomuksesta jälleen saamme lukea, mikäli haluamme parantaa ihmisten yhdenvertaisuutta palveluiden saannissa, meidän tulisi tehdä kyllä hyvin toisenlaista politiikkaa kuin mitä nyt nykyinen hallitus eteenpäin vie.

Ymmärrän, että tämä palveluiden saatavuus on myös sellainen asia, jota nykyinenkin hallitus on halunnut parantaa, mutta valitettavasti on valinnut tähän kyllä erittäin tehottoman toimenpiteen, niin kuin olemme saaneet jo lukea. Elikkä nämä korotukset Kela-korvauksiin eivät ole johtaneet siihen, että palveluiden saatavuus tai palveluiden käyttö yksityissektorilla olisi lisääntynyt ja sitä kautta helpottanut julkisen puolen jonojen tilannetta. Senpä takia tämänkin kertomuksen viestien perusteella uskallan sanoa, että nyt olisi tarpeen, että nykyinen hallitus arvioisi omaa politiikkaansa sosiaali- ja terveyspalveluiden osalta uudestaan.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Keskustelulle tässä vaiheessa varattu aika on nyt päättynyt, ja asian käsittely keskeytetään. Sitä jatketaan tässä istunnossa muiden asiakohtien jälkeen, ja oikeusasiamies on luvannut olla läsnä siihen asti, kun keskustelu saadaan päätökseen.

Asian käsittely keskeytettiin kello 14.55.

Asian käsittelyä jatkettiin kello 14.56.

Puhemies Jussi Halla-aho: Nyt jatketaan aiemmin tässä täysistunnossa keskeytetyn asiakohdan 25 käsittelyä. — Keskustelu jatkuu. Edustaja Keto-Huovinen, olkaa hyvä.

14.56 Pihla Keto-Huovinen kok: Arvoisa puhemies! Hyvä oikeusasiamies! Eduskunnan oikeusasiamiehen toiminta on oikeusvaltiomme tärkeitä kontrollimekanismeja. Oikeusasiamiehellä on merkittävä rooli viranomaisten toiminnan laillisuuden ja perus- ja ihmis-oikeuksien toteutumisen valvojana ja edistäjänä.

Vuoden 2023 kertomus nostaa esille monia yhteiskuntamme keskeisiä ongelmia, joita useita on täällä jo edellä nostettu esille kollegoiden hyvissä puheenvuoroissa: muun muassa kouluväkivalta, oppimisen tuki sekä lastensuojeluun ja niin sanottuihin hatkanuoriin liittyviä epäkohtia. Näillä kaikilla on suuri merkitys lastemme ja nuoremme hyvinvointiin, osalla jopa koko tulevaisuuteen. Meillä kaikilla kansanedustajilla on vastuu tehdä töitä sen

Pöytäkirja PTK 78/2024 vp

eteen, että nämä epäkohdat poistuisivat yhteiskunnastamme, ja näin ollaan myös toimimassa.

Arvoisa puhemies! Eduskunnan oikeusasiamies nostaa kertomuksessaan esiin myös useita vankeinhoitoon liittyviä epäkohtia — ryhmän, joka usein on marginaalissa yhteiskunnassamme. Juuri eilen mediassa uutisoitiin, kuinka vankilat ovat täynnä eivätkä uudet rakenteilla olevatkaan vankilatilat riitä kattamaan kasvavia tarpeita. Viime viikolla vierailin Kuopion vankilassa, jossa keskimääräinen yliasutus on ollut suljetuista vankiloistamme tänä vuonna Suomen suurinta, 115 prosenttia. Tilanne on ratkaistava, viipymättä.

Lakivaliokunta on myös kiinnittänyt huomiota Rikosseuraamuslaitoksen toimintaedellytyksiin ja käsittelee Rikosseuraamuslaitoksen tilannetta omana asianaan. Rikosseuraamuslaitoksen resurssipula näkyy puutteellisten tilojen lisäksi riittämättömänä henkilöstömääränä. Euroopan neuvoston kidutuksen vastainen komitea suosittaa vangeille vähintään kahdeksan tuntia vuorokaudessa sellin ulkopuolista aktiivista aikaa. Nykyisillä henkilöstöresursseilla vaatimusta on mahdoton täyttää. Tämä käy ilmi myös Riihimäen vankilaan tehdyistä tarkastuksista, ja samaa viestiä kuulumme henkilökunnalta Kuopion vankilan vierailulla. Henkilökunta tekee parhaansa näiden rajallisten resurssien puitteissa.

Me emme kuitenkaan yhteiskuntana saa mennä sellaiseen suuntaan, jossa vankilat ovat vain ihmisten säilömistä varten. Vankiloissa tarvitaan toimintaa, kuntoutusta ja mahdollisuuksia kehittää itseään, sillä jokainen vanki on jossain vaiheessa jonkun meistä naapuri.

Resursseja täytyy riittää myös nais erityiseen vankityöhön ja muiden haavoittuvien ryhmien huomioimiseen vankiloissamme.

Arvoisa puhemies! Orpon hallitus johdonmukaistaa kriminaalipolitiikkaa, ja tiukennuksiakin tulee. Jatkossa esimerkiksi ensikertalainen voi olla vain kerran elämässään, ei kerran viidessä vuodessa. Tällaiset muutokset kehittävät kriminaalipolitiikkaa paremmin myöskin yleistä oikeustajua vastaavaksi. Samalla kun kriminaalipolitiikkaan tulee tiukennuksia, tarvitaan myös Rikosseuraamuslaitokselle riittävät resurssit ja vangeille kuntouttavaa toimintaa, jolla edistetään yhteiskuntaan palaamista ja vähennetään uusintarikollisuutta, joka on tällä hetkellä maassamme huomattavan korkea, 60 prosenttia.

Orpon hallitus onkin pyrkinyt parantamaan resurssitilannetta ja vuoden 2024 budjetissa rangaistusten täytäntöönpanon määrärahat nousivat 16 prosentilla ja Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstötyövuodet 260 hengellä, mutta rahan tarve tulee olemaan ilmeinen myös seuraaville vuosille. Tämä on hyvä pitää mielessä näin budjettiriihen alla. Resursseja tullaan tarvitsemaan, jotta vangeille taataan perus- ja ihmisoikeuksien mukainen kohtelu ja vangeille ja myöskin henkilökunnalle turvallisuus. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lindén, olkaa hyvä.

15.01 Aki Lindén sd: Arvoisa puhemies! Kuten edustaja Heinonen aikaisemmin totesi, että hän on pitänyt tapana käyttää tässä yhteydessä puheenvuoron, niin lyhyemmällä parlamentaarisella uralla voin itse todeta samaa. Nyt on viides kerta, kun meillä on sinä aikana, kun itse olen ollut eduskunnassa, tämä oikeusasiamiehen kertomus täällä käsiteltävänä.

Oikeusasiamiehenä kansliahan on eduskunnan yhteydessä oleva erillisvirasto, ja oikeusasiamies itse ja apulaisoikeusasiamiehet ratkaisevat näitä asioita, ja tämä vuotuinen julkaisu on erittäin tärkeä, kuten olen aikaisemminkin täällä todennut. Tietysti itse olen tästä kiinnostunut myös siinä valossa, että toimin pitkään terveydenhuollon valvonta- ja johtotehtävissä, ja silloin itselläni oli tapana tämän julkaisun ilmestyttyä yleensä ottaa, siihen ai-

Pöytäkirja PTK 78/2024 vp

kaan, paperikopiot ja jakaa ne siellä vastuullisille henkilöille organisaatiossa, jossa työskentelin, koska näissä on otettu usein kantaa sellaisiin asioihin, joissa informaatio on erittäin tärkeätä käytännön terveydenhuoltotyössä oleville henkilöille.

Siitä, että näillä kannanotoilla voi olla todella suuri merkitys, kertoo yksi erinomainen esimerkki, jossa kyllä joudun menemään aika kauas historiaan taaksepäin — tuoreempia-kin esimerkkejä varmasti olisi. Aikanaan kokoomuksen kansanedustaja Eero Akaan-Penttilä teki kantelun siitä, että kunnat alibudjetoivat sairaaloiden eli erikoissairaanhoidon budjetteja. Tämä johti sitten silloisen oikeusasiamies Riitta-Leena Paunion kannanottoon siitä, että tämä asiointi vaatisi lainmuutoksen, joka sittemmin tehtiin, tämä lainmuutos, ja tunnetaan käytännössä nimellä hoitotakuu, joka tuli voimaan vuonna 2004. Sehän koski käytännössä enemmän sairaaloita, joihin tuli tämä kuuden kuukauden enimmäisodotusaika, ja silloin tilanne perusterveydenhuollossa oli niin hyvä, että ei katsottu aiheelliseksi erityisesti kiristää tätä lainsäädäntöä. Nythän tilanne on myös perusterveydenhuollon osalta sellainen, että me täällä yhdessä eduskunnassa päätimme kiristää perusterveydenhuollon hoitotakuuta, mutta valitettavasti nykyinen hallitus on siitä nyt sitten liudentumassa.

Toinen tärkeä asia, joka ei ollut oikeastaan eduskunnan oikeusasiamiehen kautta tullut, mutta josta Kuopion hallinto-oikeus päätti aikanaan: Tilanteessa, jossa paikallisen sairaalan budjetti oli kuntien päätöksestä johtuen hyvin tiukalla, eräs henkilö kääntyi siellä sijaitsevan yksityisen sairaalan puoleen, jossa hänelle tehtiin sydänleikkaus. Hän kanteli tästä sitten hallinto-oikeuteen, teki siis valituksen, ja hallinto-oikeus päätti, että sairaala on velvollinen korvaamaan hänelle tämän toimenpiteen.

Mainitsin nämä kaksi esimerkkiä, koska ne ovat tämän päivän terveydenhuollossa äärettömän tärkeitä asioita, koska hoitoonpääsyn tilanne tällä hetkellä ei ole hyvä, ja nimenomaan se on hyvin pitkälti resursseista kiinni, toki henkilöstöstä myös, ei vain rahasta. — Kiitoksia.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Peltonen, olkaa hyvä.

15.04 Eemeli Peltonen sd: Arvoisa puhemies! Aina kerran vuodessa saamme tänne eduskunnan suureen saliin käsiteltäväksi eduskunnan oikeusasiamiehen kertomuksen. Tämä kertomus on hyvin tärkeä ja arvokas raportti siitä, miten Suomessa lainsäädäntö ja julkinen hallinto palveluineen toimii ja miten perus- ja ihmisoikeudet maassamme toteutuvat. On aina toivottavaa, että kulloinenkin oikeusasiamiehen kertomus herättelisi laajemminkin keskustelua niistä epäkohdista, joita yhteiskunnassamme yhä esiintyy, ja tietysti kaikkein eniten sopisi toivoa, että näihin epäkohtiin löytäisimme yhdessä myös kestäviä ja toimivia ratkaisuja.

Arvoisa puhemies! Nostaisin tässä vuoden 2023 oikeusasiamiehen kertomuksen käsittelyn yhteydessä keskusteluun yhden kertomuksesta ilmenevän epäkohdan, joka on puhuttanut jo pitkään koskien vanhustenhoitoa. Tässä epäkohdassa on pohjimmiltaan kyse siitä, miten yhteiskuntana kohtelemme maamme rakentajia, siis ikäihmisiä; siitä, että jokaisella meistä olisi mahdollisuus arvokkaaseen ikääntymiseen Suomessa. Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomuksesta käy ilmi, että ulkoilun mahdollistaminen palvelutalojen asukkaille on jatkuva haaste ja siinä on suuria puutteita ympäri Suomea — näin myös kertomusvuonna tarkastetuissa yksiköissä, joskin vaihteluakin on. Joissakin tarkastetuissa yksiköissä ulkoillaan ohjatusti ja toimintaa kirjataan ylös järjestelmällisesti. Toisissa taas ulkoiluun hyvin soveltuva ympäristökään ei ole taannut aina sitä, että asukkaat olisivat pääs-

Pöytäkirja PTK 78/2024 vp

seet ulkoilemaan osana arkeaan. Ulkoilua oli lähinnä kesäisin ja silloinkin vain kerran viikossa vapaaehtoisten toteuttamana. Kiitos niille vapaaehtoisille, jotka ovat tätä arvokasta apua tarjonneet ikäihmisille.

Nämä huomiot oikeusasiamiehen kertomuksessa ovat surullista luettavaa ja kuvailevat vain yhtä epäkohtaa vanhustenhoidossa. Arvokas vanhuus kuuluu kaikille, ja siihen sisältyy myös oikeus ulkoilla, kun elämänpolku vie aikanaan palveluasumisen piiriin. Tämän epäkohdan korjaaminen käy vain ajankohtaisemmaksi maassamme, jossa kansakunta ikääntyy nopeasti ja tarve palveluille vain kasvaa. Ulkoilua koskevassa kannanotossaan apulaisoikeusasiamies on viitannut Euroopan neuvoston kidutuksen vastaisen komitean linjaukseen, jonka mukaan palvelutalon asukkaille tulee turvata päivittäinen ulkoilumahdollisuus ja että tavoitteena tulisi olla vapaa pääsy ulkoilemaan. Apulaisoikeusasiamiehen mukaan päivittäinen ulkoilu on osa hyvää hoitoa ja sen toteutumista tulisi myöskin seurata. Kyse on ihmisen perustarpeista huolehtimisesta ja siten myös ihmisarvon kunnioittamisesta. Tästä voimme varmasti tässä salissa olla hyvin laajasti samaa mieltä.

Arvoisa puhemies! Suomi on sivistys- ja hyvinvointiyhteiskunta, jonka onnistumisen mittari on siinä, miten heikoimpia tässä maassa kohdallaan. Palvelutaloissa asuvien ikäihmisten pääsy ulkoilemaan ei voi olla vain vapaaehtoisten tai omaisten varassa, ja siksi kysymys on myös hyvinvointialueiden resursseista, viime kädessä tietysti henkilöstön riittävyydestä hyvässä hoivassa. Sen lisäksi, että riittävistä henkilöstöresursseista huolehdittaisiin, voisi kansalaisjärjestöjen työtä tässä hyödyntää voimakkaammin siten, että kyse olisi vielä vahvemmin organisoidusta toiminnasta kannusteineen. Valtiovalta voisikin ottaa tämän kysymyksen tarkasteluunsa vielä nykyisellä eduskuntavaalikaudella ratkaisujen löytämiseksi tähän käsillä olevaan ongelmaan.

Kolmannen sektorin rinnalla olisi syytä tarkastella myös nousevan neljännen sektorin mahdollista roolia. Tähän tilanteeseen tietysti sopivat erittäin huonosti hallituksen järjestökenttään kohdistamat leikkaukset. Moni ikäihmisten ulkoiluavun kaltaisen vapaaehtoistoiminnan toteuttajista on juuri järjestökentän toimijoita. Näitä leikkauksia tulisikin pikaisesti kohtuullistaa, jotta tämänkaltaisen arvokas toiminta ei vaarantuisi.

Arvoisa puhemies! Miten hyvinvointialueiden riittävistä resursseista huolehditaan ja samalla hyödynnetään kolmatta ja neljättä sektoria tukemassa ikäihmisten hyvän elämän edellytyksiä aivan viimeisiin vuosiin asti? Näitä kysymyksiä on syytä yhdessä pohtia, ja toivon oikeusasiamiehen kertomuksen herättelevän tästä tärkeästä aihepiiristä laajempaa yhteiskunnallista, ajankohtaista keskustelua.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Eerola, olkaa hyvä.

15.09 Juho Eerola ps: Arvoisa herra puhemies! Kiitokset oikeusasiamiehelle ja koko tiimille tästä kertomuksesta tänäkin vuonna, kertomuksesta, jonka tosiaan joka syksy tänne saamme käsiteltäväksemme.

Muutamia hajahuomioita sieltä täältä tätä kertomusta, lähinnä tuomioistuinlaitokseen ja oikeushallintoon liittyen.

Oikeusasiamies on käsitellyt kiireellisten asioiden hoitoa hallinto-oikeuksissa. Näitten kiireellisiksi säädettyjen asioiden käsittely oli tämän saadun selvityksen mukaan nopeampaa kuin muiden asioiden, kuten pitikin, mutta sitten yksittäisten kiireellisyysäännösten merkitys väheni aina sitä mukaa, kun kiireellisenä käsiteltävien asioiden määrä oli kasva-

Pöytäkirja PTK 78/2024 vp

nut. Lisäksi käsiteltiin lautakunnan päätöksen tiedoksiannon viivästymistä sekä esitutkin-
nassa avustajan määräämisen viivästymistä.

No, sitten Syyttäjälaitoksen puolelta: Oikeusasiamies antoi Syyttäjälaitokselle huomau-
tuksia erityisesti näitten esitutkintojen pitkittymisestä ja suositteli toimintatapojen yhden-
mukaistamista ja edelleen syyttäjien koulutuksen lisäämistä. Syyteharkintaan liittyvissä
kanteluissa olivat erityistä huomiota saaneet tämmöiset syyttämättäjäättämisspätökset ja
esitutkinna rajoittamispätökset. Lisäksi suoritettiin siellä meidän kulmillamme tarkastus
Itä-Suomen syyttäjälalueen Kouvolan toimipaikassa, jossa sitten keskusteltiin näistä asiois-
ta. Toivon, että nämä luvatus lisäresurssit oikeudenhallintoon tulevat parantamaan tilannet-
ta näissä asioissa. [Aki Lindén: Varmaan budjettiriihessä sovitte!] — Näin juuri.

No, sitten kenties seuraavaksi muutama sana rikosseuraamusalaan ja näihin vankiloit-
ten olosuhteisiin, joista edustaja Keto-Huovinen tuossa jo kattavasti kertoikin.

Oikeusasiamies tosiaan kiinnitti huomiota vankiloiden ylipaikkatilanteeseen ja henkilö-
kunnan puutteeseen ja koulutuksen puutteeseen myös. Kertomuksessa korostettiin erityi-
siä haasteita näissä ylipaikkatilanteissa, joissa vankiloiden henkilöstön ja tilojen riittävyys
nousi keskeiseksi ongelmaksi. Ja kuten tiedetään, lainsäädäntö muuttuu, jonkin verran ki-
ristyy kansan tahdon mukaisesti, ja vankeja tulee tulevaisuudessa olemaan lisää. Meillä ei
ole varaa lopettaa yhtäkään vankilaa, ja niiden olemassa olevienkin vankiloitten kunnosta
sekä myös näiden vanginvartijoidenkin, jotka työskentelevät näissä laitoksissa, kunnosta
on huolehdittava, ja on hyvä, että tähänkin asiaan on herätty.

Nyt, arvoisa puhemies, kolme minuuttia tulee täyteen, ja oletin haluavani... [Puhuja siir-
tyy puhujakorokkeelle]

Puhemies Jussi Halla-aho: Tervetuloa pöytäkirjaan jatkamaan.

... ja ehtiväni sanoa sen ajan puitteissa, mutta on vielä muutama asia, minkä haluan mai-
nita.

Eli kohta 4.12 tässä kertomuksessa, lasten oikeudet ja lastensuojelu: Oikeusasiamies oli
havainnut merkittäviä puutteita lastensuojelun toiminnassa, esimerkiksi suunnitelmien lai-
minlyönneissä ja päätöksenteon puutteissa. Ja kuten tässä on monessa puheenvuorossa ker-
rottu, niin tämä kertomus saadaan tänne aina kerran vuoteen syksyllä ja tämä on maailman
toiseksi vanhin oikeusasiamieslaitos maailmassa. Ja niin kauan kuin olen itse täällä ollut,
vuodesta 2011 saakka, ovat nämä samat asiat siis lähestulkoon sanasta sanaan samalla ta-
voin kirjattuina, toistuvia, siitä huolimatta, että ne tosiaan kirjataan sinne aina, eikä niitä
saada, esimerkiksi vaikka vieraannuttamisen kaltaisia ongelmia, muutettua, vaikka lakia-
kin on muutettu. Jostain kumman syystä suoritettava porras ei saa näitä asioita kuntoon.
Tämä on tosiaan jatkunut ainakin siitä saakka, kun itse olen vuodesta 2011 asti täällä edus-
kunnassa ollut.

Edustaja Suhonen todella hienosti luetteli muitakin ongelmia, mitkä liittyvät lastensuo-
jeluun ja niihin haasteisiin, mitä siellä on, ja ne ovat tosiaan olleet pitkään. Te aprikoitte ja
ennustitte sitä, että nykyhallituksen tekemät päätökset saattavat jopa pahentaa tilannetta,
mutta en siihen ota kantaa. Mutta sanon sen, että tosiaan vuodesta 2011 saakka nämä kir-
jaukset ovat olleet lähes samankaltaisia vuodesta toiseen, ja siinä on ollut aika monta hal-
litusta, keillä olisi ollut mahdollisuus laittaa nämä asiat kuntoon.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Eestilä, olkaa hyvä.

Pöytäkirja PTK 78/2024 vp

15.14 Markku Eestilä kok: Arvoisa puhemies! Hyvä oikeusasiamies, sivulla 113 te pohditte oikeuslaitoksen rakenteellisen riippumattomuuden puutteita. Teillä on vähän kyllä eri näkökulma kuin itselläni tähän, mutta tuomioistuinten riippumattomuuden sääntely perustuslaillisella tasolla on Suomessa vähäistä. Tämä on hankala aihe käsitellä julkisuudessa, koska jos arvioi korkeimman hallinto-oikeuden päätöksiä tai korkeimman oikeuden päätöksiä, niin ilmeisesti tällainen kansanedustaja ajautuu marginaaliin, mikä vaarantaa oikeusvaltion olemassaolon. Itse taidan kuulua tähän marginaaliin, koska olen arvostellut näitä päätöksiä, joskus jopa lakialoitteen tehnyt korkeinta hallinto-oikeutta ja sen päätöksiä kohtaan, ja sattumalta tai sattuneesta syystä sen voitinkin vielä korkeimmassa oikeudessa.

Prosessit ovat pitkiä, tarkoitus ei ole kehua itseä, mutta tuon esille, arvoisa oikeusasiamies, ikävän ongelman Suomessa, että eduskunta pitää suurpetojen kannanhoidollista metsästystä sosiaalisista syistä välttämättömänä.

Kun itse oikeusopin perusteita olen katsonut, niin kyllä Montesquieun oppi lähtee siitä, että tuomareiden pitää kunnioittaa lainsäätäjän tahtoa. Olaus Petrin näkökulma taas on se, että jos laki ei ole oikeus ja kohtuus, niin ei se voi olla lakikaan.

Eduskunta on käyttänyt todella paljon työaika viimeisen kymmenen vuoden aikana näitten suurpetojen kannanhoidollisen metsästyksen yksityiskohtiin, ja nämä kansalaiset, joita asia koskee Itä-Suomessa ja nykyään myös Länsi-Suomessa, ovat todella kyllästyneet siihen, että he eivät ensinnäkään voi olla kotieläinten kanssa turvassa. Niitä vahinkoja tapahtuu jatkuvasti, eli tässä on omaisuudensuoja kyseessä — jotkut vähättelevät sitä pelkoa ja omaisuudensuojan merkitystä. Suomalaiset ovat tottuneet metsästämään vuosisatoja koirien kanssa, se kuuluu suomalaiseen kulttuuriin. Jotenkin tuntuu, että eduskunnassa jonkun ihmisryhmän kulttuuri, silloin saa tehdä mitä tahansa, mutta jos on suomalaisten kulttuuri, tässä tapauksessa metsästyskulttuuri, joka liittyy maanpuolustukseen, aseiden käsittelyyn ja muuhun maanpuolustustahtoon, niin sitten sille pannaan jarruja.

Suomen eduskunta on säätänyt metsästyslain 41 a §:n yksityiskohtineen millilleen yhtäpitäväksi luontodirektiivin sallivan näkökulman kanssa — ne on tuotu sinne yhtäpitäviksi. Nyt tullaan siihen tilanteeseen, että miten tämä voi olla, että Riistakeskus ja korkein hallinto-oikeus pallottelee juridisfilosofisesti näitä asioita ja päättyy eri kantaan kuin mikä on lainsäätäjän tahto. Ymmärrän kyllä ja olen lukenut kaikki korkeimman hallinto-oikeuden päätökset, enkä lähde niitä sinänsä arvioimaan, ovatko ne oikein vai väärin, mutta tämä ristiriita, mikä on aiheutettu, kyllästyttää kansalaisia. Hallintolain 6 §:kin lähtee siitä, että jos kansalaisilla on oikeutettuja oletuksia ja odotuksia viranomaisten toimintaa kohtaan, niin niitten mukaan pitäisi mennä. Jos siihen yhdistetään vielä sitten lainsäätäjän näkemys, niin erikoinen on tilanne.

Minun mielestäni tämäkin on semmoinen asia, että korkein hallinto-oikeus ja korkein oikeus täydentävät itse itseään. Silloin siinä on olemassa vaara — en sano, että näin on tapahtunut, mutta haluan sen eduskunnan pöntöstä tuoda — että kun se täydentää itse itseään, niin se samankaltaistuu. Silloin meidän täytyy kansanedustajinakin pohtia oikeusasiamiehen läsnä ollessa, että kun tämä on riski, niin eihän se vaan ole realisoitunut. Kun katsoin esimerkiksi tuota kokoonpanoa, mikä käsitteli sekä ilvesten että karhujen kannanhoidollista metsästystä ja päätyi kielteiseen näkökulmaan, niin tässä kokoonpanossa yli puolet oli ympäristöministeriöstä tai oli joku ympäristötausta ja esittelijänä toimi henkilö, joka on toiminut 20 vuotta ympäristöasioitten parissa pääasiassa ympäristöministeriössä. Sitä en sano, vaikuttaako tämä tähän käsittelyyn ja lopputulemaan, mutta niin on, miltä

Pöytäkirja PTK 78/2024 vp

näyttää. Sen takia tuon tämän asian esille, koska kansalaiset aika laajasti alkavat jo näkemään, onko tämä oikeasti niin kuin miltä näyttää olevan.

Eli en tässä nyt hae ratkaisua, mutta kuitenkin minun mielestäni pitäisi jollain tavalla oikeusjärjestelmänkin noudattaa myös mietintöä, joka lienee käsitykseni mukaan sekundaarista lainsäädäntöä, ja komission ohjekirjaa, josta täysin selvästi käy ilmi, että jos on olemassa sosiaaliset syyt ja muuta tyydyttävää ratkaisua ei ole, niin kuin käytännössä ei ole — juridisfilosofisesti abstraktisella tasolla voi olla joku pykälä, joka ikään kuin tuottaa lopputuleman, että on olemassa muitakin toimenpiteitä — mutta kun niitä on kymmenen vuotta kokeiltu, eikä niitä ole. Kun jokainen käytännön ihminen, joka seuraa suurpetokantoja, tietää, että vaikka näitä poikkeuslupia jossakin hillityssä määrin myönnetään, niin se todella ei uhkaa suotuisan suojelun tasoa Suomessa.

Halusin tämän tuoda esille, että tämä on aika turhauttavaa, että me tuhlaamme täällä työaikaa paljon. Kun valiokunnassa kuulemme valtavan määrän eri alojen asiantuntijoita ja päädymme johonkin lopputulokseen, jossa toteamme kannanhoidollisen metsästyksen olevan Suomessa sosiaalisista syistä välttämätöntä — toki muistakin syistä — niin olemme sen puineet ja käyneet läpi, mutta silti tämä ei toteudu. Eli täällä on vähän sama asia kuin mihin edustaja Eerola viittasi, että vaikka täällä jotakin halutaan, niin se ei meinaa toteutua.

Itse asiassa en itse niin paljon susista ja karhuista kärsi, mutta totean vaan, että jos tämä ristiriita on ilmeinen ja tämä jatkuu, niin se johtaa siihen, että eduskuntaa ei arvosteta eikä kovin paljon myöskään oikeusjärjestelmää. Sen takia tuon tämän esille, että joku ratkaisu tähän pitää tehdä. Jompikumpi tässä maassa määrää, joko se on hallinto-oikeus tai sitten se on eduskunta. Minun käsitykseni mukaan tällaiset väestöä erittäin paljon jakavat, yksilötasolla kiusalliset asiat ja asiat, jotka estävät suomalaisia harjoittamasta omaa perinteistä kulttuuriaan, ovat sellaisia, että sopiva paikka ratkaista tällaiset ristiriidat on eduskunta.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Viitala, olkaa hyvä.

15.21 Juha Viitala sd: Arvoisa puhemies! Kiitos oikeusasiamiehelle hyvin laaditusta kertomuksesta. — Jatkan samaa teemaa, mitä edustaja Eerola ansiokkaasti tuossa jo hetki sitten nosti esille, eli ajattelin nostaa esiin käsittelyssä olevasta kertomuksesta ongelman vankusrangaistuksien täytöntöönpanoista sekä vankimäärien kasvun tuomasta haasteesta. Kyse on mitä enenevissä määrin myös vankilassa työskentelevien henkilöiden työturvallisuudesta.

Viime vuosina on ollut merkkejä vankimäärien kasvusta, mikä näkyy suljettujen vankiloiden yliasutuksena. Kyseistä asiaa käsiteltiin muun muassa eilen valtakunnan uutisissa. Kriminaalipolitiikan tiukentaminen sekä hallituksen leikkaukset tulevat näkymään vankimäärien kasvuna enenevissä määrin, ja yli 80 prosentilla vankilaan päätymiseen liittyvät erilaiset päihteet. Nyt kuntouttaviin työtoimintoihin ja järjestöihin kohdistuvat leikkaukset tulevat tätä haastetta lisäämään entisestään. Lisäksi löystynyt alkoholipolitiikka tulee lisäämään uusia rikoksentekejiä, ja tämä johtaa lisääntyviin vankilakierteisiin. Kun otamme huomioon vankipaikkojen puutteen lisäksi henkilöstöresurssin haasteet, on meillä käsissä melkoisen vaikea yhtälö ratkaistavaksi, ja pelkäänpä pahoin, että tämä yhtälö vaatii rahaa.

Valtioneuvoston oikeudenhoidosta teettämän selonteon mukaan Rikosseuraamuslaitos ei kykene toteuttamaan velvoitteitaan ja heille tulisi osoittaa 400 henkilötyövuoden lisäresurssi vuoteen 27 mennessä. ”Oikeusasiamiehen ratkaisukäytännössä on vakiintuneesti todettu, että resurssien vähäisyydellä ei voida perustella viranomaistoiminnassa tapahtuvia

Pöytäkirja PTK 78/2024 vp

oikeudenloukkauksia. Oikeusasiamiehen tehtävänä ei ole valvoa viranomaisten resurssien riittävyyttä. Tätä ei voi kuitenkaan jättää huomiotta, jos voimavarojen puute selvästi vaikuttaa esimerkiksi vankien asianmukaisiin olosuhteisiin ja kohteluun.”

”Vankien ja henkilökunnan kuuleminen: Oikeusasiamiehen kansliassa on otettu käyttöön uutena työkaluna vankilan henkilökunnalle ja vangeille suunnatut kyselylomakkeet. Kyselyssä tiedustellaan näkemyksiä muun muassa turvallisuudesta, syrjinnästä sekä yhdenvertaisesta kohtelusta. Vastauksista saatu tieto auttaa kohdentamaan tarkastustoimintaa entistä paremmin.” Tämä on erittäin hyvä, koska vähäiset tarkastusresurssit on hyvä saada kohdennettua oikeisiin paikkoihin, jotta näillä tarkastuksilla on vaikuttavuutta.

Tarkastuksien tuloksia tulee myös analysoida tarkasti, ja puutteet tulee korjata. Kokonaisuudessa pitää vaikuttaa vankiloiden toimintaan sekä vankien oloihin ja henkilökunnan hyvinvointiin ja turvallisuuteen. Esimerkkinä Riihimäen vankila ilmoitti tarkastusten jälkeen toimenpiteistään ja totesi yleisesti, että vankiloiden resursointi oli kaukana edes tyydyttävästä. Tämä näkyy puutteina vangeille tarjottavissa toiminnoissa ja niiden peruuntumisissa, sellien ovien kiinnipitämisissä ja osastojen aukioloajoissa. Toiminnan tason nostaminen lainsäädännön edellyttämälle tasolle vaatisi vielä merkittävästi suurempaa henkilöstömäärää vuoteen 2030 mennessä sekä vankilaverkon uudistamista. Vankilakapasiteettia tulee siis saada nopeasti lisää.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lyly, olkaa hyvä.

15.24 Lauri Lyly sd: Arvoisa puhemies, hyvät edustajakollegat! Oikeusasiamiehen kertomus on tarpeellinen ja kuvaa hyvin suomalaisen yhteiskunnan tilaa. Kanteluja on tehty yli 7 000, 7 124. Kasvua on 500, ja 6 800 on saatu ratkaistua. Erityisen tärkeä huomio on tässä minusta se, että 14 prosenttia on johtanut toimenpiteisiin. Joka seitsemäs kantelu on vienyt asioita eteenpäin, ja se kertoo, että jotain korjattavaa on kyllä ollut. Suomi ei ole valmis.

Ja sitten, mikä täällä on huomionarvoista: Nämä koskevat yleensä erittäin haavoittuvassa asemassa olevia ihmisiä eli niitä ihmisiä, jotka eivät itse kunnolla pysty omia etujaan valvomaan. Sen takia meillä on tämäntyyppinen viranhaltija, joka katsoo asioita näin, että miten lainsäädäntö toimii.

Itselläni tässä raportissa ja kertomuksessa oli tärkeä tämä kymmenen kohdan lista ajan-kohtaisista perus- ja ihmisoikeusongelmista. Se tarjoaa aika hyvän läpileikkauksen akuuteista ongelmista tänä päivänä ja perusoikeuksien toteutumisesta. Luettelen niitä tässä nopeasti, että saamme kuvan siitä, minkä tyyppisiä asioita meillä on ja mitkä ovat niitä keskeisiä ongelmia niissä:

1) Puutteet vanhusten oloissa ja kohtelussa. Siellä keskiöön nousee hoitohenkilökunnan puute ja johtamisen ongelmat, ja sitten kotona asumisen palvelut eivät ole riittäviä.

2) Puutteita lastensuojelun toteutumisessa, mitä täällä on hyvin tuotu esiin. Ja siellä yleinen voimavarojen puute ja erityisesti pätevien työntekijöiden huono saatavuus on keskiössä.

3) Vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumisen puutteet, ja siellä on yhdenvertaiset osallistumismahdollisuudet, esteettömyys asioinnin ja palveluiden osalta.

4) Maahanmuuttoviraston pitkät käsittelyajat kertoo siitä, että oleskelulupahakemusten ja työperäisten oleskelulupahakemusten käsittelymääräajat ovat täällä haasteena.

Pöytäkirja PTK 78/2024 vp

5) Täälläkin esille tullut vankien ja tutkintavankien olojen ja kohtelun epäkohdat. Siellä on toimintojen vähäisyys, ja myös laki poliisin tiloissa säilyttämisestä ja henkilöiden kohtelusta on vanhentunut.

6) Terveyspalvelujen saatavuuden ja lainsäädännön puutteet, joita tässä on eniten käsitelty. Siellä pääsy hoitoon on ehkä kaikkein tärkein asia, jota täällä tuodaan esiin. Eli yhteiskunnan ihan ydinkysymyksiä.

7) Perusopetuksen opiskeluympäristössä ja päätöksenteossa on puutteita. Siellä turvallinen oppimisympäristö riittävään oppimiseen ja koulunkäynnin toteutumiseen ei toteudu.

8) Oikeusprosessien pitkä kesto ja oikeuslaitoksen rakenteellisen riippumattomuuden puutteet. Siellä keskiössä on myöskin aikataulut ja sitten kustannukset oikeuskäsittelyssä.

9) Ongelmat hyvän hallinnon ja julkisuuden toteutumisessa. Täällä laillisuusvalvonnessa pitkät käsittelyajat ovat täällä keskiössä.

10) Perus- ja ihmisoikeusloukkausten ennaltaehkäisyssä ja hyvittämisessä on puutteita, ja siellä ei kiinnitetä riittävästi huomiota ennaltaehkäisyyn ja edistetä näitä asioita ennalta.

Tässä on kategoria niitä asioita, mitä tässä kertomuksessa oli, ja niistä muutamia nostoja.

Arvoisa puhemies! Tässä meillä on puutelista. Suomi ei ole valmis. Meidän pitää näihin asioihin puuttua. Kysymys on usein resursseista, määräajoista, palvelujen saatavuudesta, ihan niistä perusasioista, mistä suomalainen yhteiskunta on tehty, ja niihin tässä raportissa hyvin tuotiin niitä korjausnäkökulmia. Kysymys on siitä, pystyykö tämä kansanedustuslaitos niitä korjaamaan. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Zyskiewicz, olkaa hyvä.

15.30 Ben Zyskiewicz kok: Arvoisa herra puhemies! Arvoisa oikeusasiamies! Täällä keskustelussa on puhuttu paljon lapsista ja kouluistakin, ja hyvä niin. Oikeusasiamiehen kertomus on taas tuhtia tavaraa.

Itse puhun tässä kännykkäkielloista kouluissa, joista jo edustaja Heinonen keskustelun aloittaneessa puheenvuorossaan puhui. Nimittäin oikeusasiamies tai tarkemmin sanottuna apulaisoikeusasiamies antoi vuonna 2020 ratkaisun, jossa otettiin kantaa siihen, kun kantelun kohteena olleessa koulussa oli määrätty, että kännykät pitäisi jättää etukäteen tämänlaiseen kännykkäparkkiin. Tämän oikeusasiamiehen ratkaisun ydinongelma minun mielestäni ei ole siinä, että hän ei pitänyt tätä etukäteisjättämistä perusteltuna, koska jo lakikin sanoi, että häiritsevään käyttöön voidaan puuttua. Minun mielestäni ydinongelma oli tässä oikeusasiamiehen tai apulaisoikeusasiamiehen ratkaisun sivulla neljä, jossa hän lähtee niistä keskeisistä oikeusohjeista, jotka on otettava huomioon, kun tätä kantelua ratkaistaan.

Ja mitkä ne keskeiset oikeusohjeet olivat? No, ensinnäkin Suomen perustuslaki ja sieltä 1) se, että julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin, 2) yksityiselämän suoja, 3) sananvapauden suoja, 4) omaisuudensuoja, 5) tasa-arvo ja 6) kansainväliset ihmisoikeussopimukset. Eli kun rajoitetaan oppilaiden oikeutta käyttää kännykkää oppitunneilla, ehkä välitunneillakin, niin kyseessä on siis perusoikeusrajoitus, joka kohdistuu useampaan perusoikeuteen.

No, nyt voitte kuvitella, että tämä on jotain teoriaa, ja tietysti oikeusasiamiehen ratkaisussa käytännössä lähdetään perustuslaista, mutta tämä ei ole teoriaa, vaan virkamieskäytännössä, koulujen käytännössä — jossa oikeusasiamiehen sana on tietysti laki, koska hän on ylin laillisuusvalvoja — on lähdetty siitä, että kun säädetään rajoituksia oppilaiden oikeuksille käyttää kännykkää tunneilla tai välitunneilla, koulussa yleensä, niin kyseessä on

Pöytäkirja PTK 78/2024 vp

perusoikeusrajoitus, ja kun on kyseessä perusoikeusrajoitus, niin tulee tietysti pohdittavaksi ne yleiset perusoikeusrajoitusten edellytykset, jotka liittyvät lain täsmällisyyteen, tarkkarajaisuuteen, välttämättömyyteen, suhteellisuuteen ja niin edelleen.

Osoituksena siitä ja todisteena siitä, että tämä oikeusasiamiehen ratkaisu ei ollut mitään teoriaa, kerron, mitä tätä kännykkäasiaa opetus- ja kulttuuriministeriössä valmisteleva hallitusneuvos Marjaana Larpa lausui Ylen yle.fi-sivulla noin vuosi sitten, 7. elokuuta 2023. Hän lausui muun muassa seuraavaa: ”Puhelimen käytön rajoittamiseen liittyvät perusoikeudet, jotka kuuluvat aikuisten lailla lapsillekin.” No, tietysti. ”Oppilaan puhelin kuuluu lapsen omistusoikeuden piiriin. Siihen liittyy myös sananvapauden ja yksityiselämän suojan yksityiskohtia. Rajoittamisessa joudutaan tekemään eri oikeuksien välistä punnintaa.” Ja edelleen: ”Säätelyn täytyy olla hyvin täsmällistä, tarkkarajaista, välttämätöntä ja suhteellista. Lapsen perusoikeuksia voidaan rajoittaa vain, jos ei löydy vähemmän puuttuvaa keinoa.”

Eli: kun rajoitetaan lapsen oikeutta käyttää kännykkää oppitunnilla tai koulussa, niin kyseessä on perusoikeusrajoitus. Tämä on järjetön tulkinta. Onko lapsella joku perusoikeus, perustuslaillinen oikeus, käyttää kännykkää tunneilla tai perustuslaillinen oikeus käyttää kännykkää yleensä koulussa, vaikka välitunneilla? Siis tämä on aivan järjetön tulkinta, ja tämä on hyvä osoitus siitä, miten meidän, siis Suomessa, vallitseva doktriini siitä, mikä on perusoikeusrajoitus, jolloin tulee harkittavaksi tämä perusoikeus vastaan perusoikeus -punninta ja nämä yleiset perusoikeuksien rajoitusedellytykset, tämä vallitseva doktriini ja tulkinta on aivan ylikireä. Sanon, että se on osin naurettava, vääristynyt.

Ja lainaanpa tähän liittyen erittäin arvostettua emeritusprofessoria, Kaarlo Tuoria, joka on arvostettu, vaikka minä en kaikesta tietystikään ole hänen kanssaan samaa mieltä, niin kuin emme me juristit muutenkaan tulkinnoista ole. Kaarlo Tuori kirjoitti perustuslakivaliokunnalle jo helmikuussa 2018 ilmiöstä, jota hän kutsui perusoikeusimperialismiksi. Tämä imperialismin vastainen taistelu oli hänelle tietysti nuoruudesta tuttua. Hän luonnehti perusoikeusimperialismia seuraavasti: ”Se ilmenee siinä, että kaikessa yksityistä käyttäytymistä sääntelevässä lainsäädännössä nähdään perusoikeuksien takaamien vapauksien rajoittamista, jota on arvioitava perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten kannalta.” Onpa erinomaisesti sanottu. Ja tähän sopii kuin nenä päähän tähän kännykkäkieltoasiaan, että tässä on muka joku perusoikeusrajoitus, jota joudutaan pohtimaan perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten kannalta.

Herra puhemies! Itse toivon tässä asiassa ensinnäkin, että hallitus lupauksensa mukaisesti antaa eduskunnalle lakiesityksen, jossa kouluille itselleen järjestyssäännöissä annetaan oikeus määrittää sitä koulua koskevat pelisäännöt, saako käyttää tunneilla, saako käyttää välitunneilla, ja sitten kun syntyy erilaisia käytäntöjä, niin tammöisenä optimistina uskon, että parhaat käytännöt leviävät. — Herra puhemies, sopiiko puhua yli seitsemän minuuttia, kun ei ollut listalla ainakaan äsken muita puheenvuoroja? [Aki Lindén: On täällä!] — Okei. — No niin, sitten lyhyesti kaksi muuta, mitä toivon — siis tämä oli ensimmäinen. Toiseksi toivon, että jos tämä hallituksen esitys tulee lausunnonle oikeusasiamiehen kansliaan, niin te ette tällä kertaa noudattaisi tällaista ylikireätä perusoikeustulkintaa. Ja kolmanneksi ja viimeiseksi toivon sitä, että jos hallituksen esityksessä on kansainvälinen vertailu, kuten uskon, niin kerrottaisiin myös, mitkä perustuslailliset ongelmat ovat tulleet vastaan Ranskassa, Saksassa, Ruotsissa, kaikissa niissä muissa maissa, joissa on rajoitettu kännykän käyttöä koulussa. [Puhemies koputtaa] Minä väitän, että ei yhtään perusoikeusongelmaa ole noissa maissa nähty.

Pöytäkirja PTK 78/2024 vp

Tämä on hyvä esimerkki siitä, miten vääristynyt meidän tulkintatraditio tässä suhteessa on, [Puhemies koputtaa] eli puhun perusoikeusrajoitusten tulkinnasta. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lindén, olkaa hyvä.

15.37 Aki Lindén sd: Arvoisa puhemies! Jotenkin etukäteen aavistin, että arvostamani kollega, edustaja Zyskowicz ottaa tämän asian täällä tänään esille.

Täytyy sanoa, että yritin oikein hyvällä ymmärtää, ja ehkä se ydin oli siinä, että tämä asia, tämä kännyköiden käyttö kouluissa, on sellainen asia, joka pitää voida siellä kouluissa terveellä järjellä ratkaista, ne käytännöt, ja siitä olen täsmälleen samaa mieltä.

Mutta pyysin puheenvuoron nyt oikeastaan siksi, että tietysti meillä on täällä jokaisella omat painotuksemme ja tärkeänä pitämämme asiat. Ymmärsin, että edustaja Zyskowicz tässä peilasi vähän laajemminkin sitä, millaisiin asioihin meillä tulee lainsäädäntöä käyttä ja perustuslakia tulkita. Mutta kun ajattelen, että meillä tänään on täällä tämä eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus, jossa on erittäin vakavia, suuria, tärkeitä ihmisoikeuksiin liittyviä asioita, ja monessa on todettu, että resursointi tällä hetkellä moniin palveluihin — on sitten kysymys vankeinhoidosta tai on kysymys sitten terveydenhuollosta — ei ole riittävää, niin pikkuisen nyt tuli sellainen olo itselle, että ehkä tämä kesällä ikään kuin yltnyt keskustelu — joka hetkittäin näytti olevan maan tärkein asia, tämä kännykkäasia siellä kouluissa — on kuitenkin aika pieni kysymys meillä tässä kaikessa suuressa kokonaisuudessa. Tämän halusin tässä omana näkemyksenäni välittää.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Eestilä, olkaa hyvä.

15.39 Markku Eestilä kok: Arvoisa puhemies! Tuen kyllä edustaja Zyskowiczin näkemystä, että kyllä meillä on tässä yhteiskunnassa yksi iso ongelma minun mielestäni. Se koskee jo monia virastoja, se koskee oikeusjärjestelmää. Nämä tulkinnat ovat ylikireitä, ja minun oman käsitykseni mukaan tämä johtuu siitä, että monesti alkaa hämärtyä, mitä asia käytännössä oikeasti on. Se ratkaistaan teoreettisella tasolla ja ikään kuin yliopiston filosofian kautta, ja tässä tulee se ristiriita. Tavan kansalaiset näkevät lain oikeuden ja kohtuuden näkökulman, ja sitten tehkööt muut niitä tulkintoja miten tahansa. Käytän sen takia tämän puheenvuoron, että näistäkin asioista eduskunnan pitää keskustella.

Oma käsitykseni on edelleen se, että ympäristöoikeutta on Suomessa parin vuosikymmenen aikana nostettu äärimmäisen korkealle. Itse olen ympäristönsuojelija, suojelen kaikella tavalla luontoa, ja pidän tärkeänä vesien puhtautta ja ympäristön puhtautta ja kaikkea muuta. Mutta kun me ajatellaan metsäkeskustelua, mitä tahansa, niin semmoiset ovat äänessä, jotka eivät ole koskaan tehneet käytännön töitä metsissä — hyvä, jos ovat jossain määrin liikkuneet — ja he ovat suurimpia asiantuntijoita ja tekevät tulkintoja. Se tilanne on täysin toisin, jos... Niin kuin minä teen paljon Venäjän rajan lähellä: Kun niitä umpitiheitä metsiä kävelen, katson silmiinkantamattomiin, niin minulle tulee mieleen, kun puhutaan hiilisidonnasta ja siitä, että Suomen metsätalous uhkaa maapalloa, niin tässä menee niin kuin matematiikka ja suhteellisuus ihan sekaisin. Sama koskee näitä umpiteoreettisia tulkintoja.

Toivon, että oikeusasiamies jollakin tavalla ottaa ehkä enemmän tulkinnoissa huomioon sitä käytännön todellisuutta. Ja tässä tapauksessa, mitä edustaja Zyskowicz puhui,

Pöytäkirja PTK 78/2024 vp

yksilötasolla ei voi tarkastella perusoikeuksien toteutumista, jos yksilön perusoikeuksien toteutuminen haittaa jo monen muun perusoikeuksien toteutumista.

Ja samahan on tässä välineellistetyssä maahantulossa, jos meidän koko yhteiskunta menee sekaisin. Mitä merkitystä sillä on, jos muutaman yksilön oikeus nousee dominoivaan asemaan ja joidenkin mielestä sitten altistutaan sille, että koko yhteiskunta on sekaisin ja koko meidän perusoikeusjärjestelmä romuttuu sen takia, kun meillä tulee härdelli tähän maahan. Jotenkin näitä pitäisi asettaa keskenään vertailuasemaan eikä yksilöitä miettiä koko ajan, vaan mitä dominoilmiöitä siitä seuraa, jos yksilöille annetaan liian paljon oikeuksia.

Yleisesti ottaen — lopetan — koen, että tämä keskustelu on hyvää, ja totean vaan, että jos oikeudet ja velvollisuudet eivät ole tasapainossa yhteiskunnassa, niin silloin me ajautumme johonkin erikoiseen nurkkaan, jossa kansanvalta ei välttämättä enää toteudu.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Zyskiewicz, olkaa hyvä.

15.42 Ben Zyskiewicz kok: Arvoisa herra puhemies! Vastaan arvostamani edustaja Lindénin puheenvuoroon. En millään tavoin arvottanut tätä itse esille nostamaani asiaa, eli ylikireätä perusoikeustulkintaa, suhteessa näihin muihin tässä oikeusasiamiehen kertomuksessa esillä oleviin yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Sen voin kuitenkin sanoa, että on helpompi muuttaa pykäliä, joista ei seuraa mitään kustannuksia, kuin korjata monia tässä kertomuksessa olevia kiistattomia epäkohtia, jotka vaativat huomattavaa lisäresursointia, joka maksaa kymmeniä ellei satoja miljoonia euroja, ja joita ammattilaisia esimerkiksi sosiaali- ja terveyspuolelle ei kovin helposti ole ainakaan lyhyellä aikavälillä saatavissa.

Oman puheenvuoroni pointti oli ennen kaikkea Suomessa vallitseva doktriini siitä, mikä kaikki on perusoikeusrajoitusta. Ja koska oikeusasiamiehen kanslia ja oikeusasiamies työtovereineen joutuu näiden kysymysten kanssa — melkein viikoittain, luulisin — tekemisiin erilaisten kanteluiden yhteydessä, niin halusin tässä yhteydessä tuoda tämän asian esiin.

Tämä, että kännyköiden käytön rajoittamisen lisäämisestä kouluissa on tehty tällainen perusoikeuskysymys ja että siinä on kyse perusoikeusrajoituksesta, jota joudutaan sitten punnitsemaan suhteessa esimerkiksi oikeuteen opetukseen, ja että siinä on nähty omaisuusdensuojaan, sananvapauteen, yksityiselämän suojaan ja kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin liittyvää problematiikkaa, mielestäni hyvin kertoo, miten järjetön meidän tilanne on. Siinä ei ole mitään perusoikeusongelmaa. Normaalissa demokratiassa parlamentti säätää lait, ja näillä normaaleilla laeilla se voi säännellä erilaisia asioita, kuten sitä, saako tunneille tuoda kännykän mukaansa vai pitääkö se jättää etukäteen luokan ulkopuolelle, saako käyttää välitunneilla kännykkää. Tai se voi säätää — kuten minä toivoisin, että me sitten loppusyksystä säädämme — että kouluissa tästä asiasta päätetään itse järjestyssäännöissä, jolloin tulee taas tämä lailla säätämisen vaatimus, joka perusoikeusrajoituksissa on keskeinen.

Siis tässä ei ole mitään, ei mitään perustuslakikysymyksiä, mutta Suomessa on, ja siksi minä sanoin, että kun hallituksessa tehdään kansainvälistä vertailua, niin haluanpa nähdä hallituksen esityksen perusteluissa, että miten näissä maissa, jotka ovat oikeuskulttuuriltaan Suomeen rinnastettavia, kuten Ruotsi tai Saksa tai Ranska, ja joissa samat oikeushyveet eli omaisuus, sananvapaus ja yksityiselämä on perustuslaissa turvattu, on nähty tämä kännykkärajoittaminen ja sen suhde perustuslakeihin ja perusoikeuksiin. Minä siis ar-

Pöytäkirja PTK 78/2024 vp

vaan — en ole varma — että niissä ei ole nähty mitään perustuslaillista ulottuvuutta tässä asiassa. Eikä Suomessakaan pitäisi nähdä.

Sanon vielä, että tänä päivänä Suomen eduskunnassa perustuslakivaliokunta on eduskunnan työllistetyin valiokunta, kuten jokainen tietää. Esimerkiksi viime vaalikaudella perustuslakivaliokunta, koronalait pois lukien, havaitsi yli 40 perustuslain vastaista lakiesitystä hallitukselta. Meillä on syvä rauhan tila, meillä on pätevät virkamiehet, meillä on pätevä oikeuskansleri, meillä on demokratiaa kunnioittava Marinin—Rinteen hallitus. Ja yli 40 perustuslain vastaista lakia. Nyt perustuslain vastaisella tarkoitan, että perustuslakivaliokunnan mielestä jokin kohta tai jotkin kohdat ovat olleet ristiriidassa perustuslain kanssa. Tämähän on aivan järjetöntä. Mielestäni se kertoo vain siitä, että tulkinnot ovat ylikireitä. Sen lisäksi, mitkä esitykset perustuslakivaliokunta havaitsee perustuslain kannalta ongelmallisiksi, me lähetetään sinne lukuisa määrä lakeja, joissa me aprikoidaan, että kolutellaanko näissä nyt niitä lainsäätäjän harkintavallan marginaaleja, sitä rajaa, missä lainsäätäjän harkintavalta menee, vai törmätäänkö jo perustuslain asettamiin rajoihin. Me lähetetään lähes viikoittain tästä salista perustuslakivaliokuntaan lakeja sen arvioimiseksi. No, onhan tämä nyt kummallinen maa, jos täällä hallitus jatkuvasti antaa lakiesityksiä, joissa joudutaan kyseenalaistamaan se tai joudutaan pohtimaan sitä, että onkohan tämä esitys sopusoinnussa Suomen perustuslain kanssa. Normaalisissa demokratiassa hallitukset antavat lakiesityksiä ja parlamentti säätää lakeja eikä jatkuvasti olla tekemisissä sen kanssa, että laki saattaa olla ristiriidassa perustuslain kanssa, mutta Suomessa ollaan jo tässä tilanteessa, ja se johtuu siitä, että meillä on aivan ylikireät nämä tulkinnat.

Tämä oli minun pointtini, ja toivoin, että myös oikeusasiamies kuunteli tätä puheenvuoroani, ja olen minä joskus aikaisemminkin näistä puhunut. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lyly, olkaa hyvä.

15.48 Lauri Lyly sd: Arvoisa puhemies! Ihan nopeasti edustaja Zyskowiezille tästä kännäkieltoasiasta: Varmasti tässä tuli selväksi se, mikä tässä on se ongelma. Minä luulen, että kaikilla on semmoinen näkemys, että kouluilla pitäisi olla enempi tilaa tässä tehdä ratkaisuja, ja varmaan joitain sentyyppisiä esityksiä odotamme sitten hallitukselta tulevaksi.

Mutta se, minkä takia pyysin puheenvuoron, liittyy tähän ongelmaan. Oikeusasiamies on nostanut hyvin esille esimerkiksi tämän hoidon saatavuuden sosiaali- ja terveyspalveluissa ja sen, miten sitä pitäisi huomioida. Meillä on kuitenkin nyt sellainen tilanne, että meillä esimerkiksi hoidon saatavuudessa hoitotakuu oli 14 vuorokautta. Sen hyvinvointialueet noin 90-prosenttisesti saavuttivat, ja nyt sitä pidennettiin kolmeen kuukauteen — eli vietiin pidemmälle sitä hoidon saatavuutta, ja tässä mielessä tulee tilanne, että kun tätä lakia muutetaan, niin nyt kansalaisen näkövinkkelistä tilanne huononee, vaikka se tässä lainsäädännöllisesti toteutuu ehkä paremmin. Tämä ongelma tässä tulee vastaan. Ja sitten on tosiasiallisesti se, miten siellä kansalaiset tarvitsevat niitä palveluja ja resursseja, ja taloudelliset ongelmat riippuvat siitä, minkälaisia palvelutarpeita ja kasvutarpeita siellä on. Siellä on ostopalveluissa hinnannousua, siellä on henkilöstön palkkaratkaisuja ja inflaatiota. Siellä on monia tekijöitä, jotka luovat rajoitteita siihen, että palvelutarpeisiin ei voi vastata, jos ei sinne laiteta resursseja. Eli täällä ollaan monella tapaa tilanteessa, että nyt oikeusasiamies voi vähemmän puuttua, kun pidennetään aikoja, ja sitten tosiasiaa palvelut vaan huononevat. Eli tämä on se, mikä ei näy näitten kertomusten sisällä. — Kiitos.

Pöytäkirja PTK 78/2024 vp

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Rasinkangas, olkaa hyvä.

15.50 Merja Rasinkangas ps: Arvoisa puheenjohtaja! Keskustelua tästä kännykän käytöstä ja sen poisotto-oikeudesta olisi syytä laajentaa myös sijoitusnuorten kohdalla. Ongelmana on lasten kasvun ja kehityksen vaarantuminen. Paitsi että lapset kuvaavat tappeluita, he tekevät nöyryytysvideoita, kiusaavat ja kuvaavat salaa myös opettajia. Näitä on mahdollon valvoa. Lisäksi kännykän käytössä sijoitusyksiköissä on ollut ongelmana se, että kun nuori käy siviilikoulua laitosalueen ulkopuolella, niin hänellä se kännykkä on oltava mukana ja sitten kaikenlainen kaupanteko ja karkaamiskyytien tilaamiset ja muut on paljon helpompaa.

Kännykkäriippuvuus näkyy kouluissa myös lasten väsymisenä, koska monilla kännykkä on unikaverina ja he pelaavat jopa aamutunneille asti. Näin ollen myös kaikki päihteiden hankinta — tällä hetkellä vallalla oleva vapetus — vape- eli sähkö tupakkakaupat tehdään siellä somessa. Päihteiden hankinta on helppoa, huumausaineet ja muut ovat tilattavissa Telegram-sovelluksessa. Ja mitä kaikkea muuta lapset ja nuoret näkevätään jo hyvin varhain, Ukrainan sodasta puhumattakaan. Nämä kaikki ovat heidän ulottuvillaan kuin tarjottimella.

Minusta vanhempien oikeudet, kasvatusvastuu ja auktoriteetti pitää saada takaisin. Sitä ei tällä hetkellä ole. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kumpula-Natri, olkaa hyvä.

15.51 Miapetra Kumpula-Natri sd: Arvoisa puhemies ja hyvät kollegat! On kunniakasta päästä tähän saliin taas kymmenen vuoden jälkeen. Euroopan parlamentissa vietettyjen vuosien keskustelujen jälkeen huomaa, että täällä ollaan tärkeiden asioiden parissa. Vaikka ulkopuolelle oikeusasiamiehen kertomus viime vuodelta ei sitä heti kannesta näytä, niin puhumme tärkeistä asioista, jotka liittyvät meidän oikeusvaltioperiaatteeseen, ja siitä Suomen tulee pitää kiinni ja olla ylpeä.

Kertomuksesta löytyy hyvää tietoa, muun muassa täällä esiin tuotu hoitotakuun toteutuminen. Kuitenkin lähes 90 prosentissa hoitokerroista on tavoitettu tämä 14 vuorokautta.

Mutta sitten löytyy myös hyvin kiinnostavia ajankohtaisia kysymyksiä lasten ja koulu-laisten kännykänkäytöstä. Tämä kertomus on viime vuodelta, jolloin tähän otettiin kantaa, mutta asia on mennyt myös tutkimuksien valossa hyvin paljon eteenpäin. Me tunnemme yhä enemmän niiden tuloksia lasten kännykkäriippuvuuden vaikutuksesta oppimiseen, koulurauhaan ja ihan aivojen kehittymiseen, kun mennään mikrovideosta toiseen kotona mutta valitettavan usein myös heti oppituntien ulkopuolella, ja pahimmassa tapauksessa se kännykkä surisee reittä vasten tai taskussa, kun sitä ei saada ottaa pois.

Itse olen hyvin paljon keskustellut aiheesta vanhempien kanssa ja lapsienkin kanssa, ja vaihteleva käytäntö asettaa myös lapsia eri asemaan. Jos ei ole ollut koulussa, jossa on onnistuttu käyttämään kännykkäparkkeja, niin koulussa se kännykkä on seurannut jo ehkä läpi koko peruskoulun. On korkea aika sitten katsoa, miten saadaan toiminta sellaiseksi, että lapsen oppivelvollisuuden suorittaminen tehdään turvallisessa tilassa ja siihen keskitetyillä asioilla. Oikeusasiamiehen lausunnossa sitä verrattiin ehkä huumeisiin ja aseisiin, mutta joku voisi verrata vaikka polkupyörään tai lemmikkiin: mitä kaikkea luokkaan voi tuoda häiritsemään sitä ydintehtävää eli peruskoulun antamaa oppia kouluaineista mutta

Pöytäkirja PTK 78/2024 vp

myös yhteisöllisyydestä ja elämästä. Eli on ajankohtaista tukea koulua selkeyteen siinä, että yhä useampi lapsi pystyy koulupäivänsä käymään rauhoitetummin läpi.

Tästä samasta aiheesta — varsinaisesti sen kännykän sisällön puolesta sitten — tänään lähetettiin myös tietosuojavaltuutetun kertomus hallintovaliokuntaan käsittelyyn. Euroopan tietosuojavaltuutetun toimistoahan johti meidän oma tietosuojavaltuutettumme Anu Talus viime vuoden kertomuksien aikana, ja sieltä lähti hyvin paljon myös sisältöä, joka vaikuttaa sitten varsinaisesti siihen, mitä siellä kännyköissä tapahtuu. Yksityisyydensuoja, lasten yksityisyydensuoja, on ollut erityisen tarkkailun kohteena, ja aika paljon on myös kiinnostavaa lainsäädäntöä, joka tulee sitten seuraavan vuoden toimintakertomuksiin katseltavaksi tulevana vuonna: miten esimerkiksi tekoälyasetuksen ja yksityisyydensuojan tarkastelu on tapahtunut. Digitalisaatiosta me emme halua päästä eroon, haluamme tehdä sen vain fiksusti ja hyvin.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Jokelainen, olkaa hyvä.

15.55 Jessi Jokelainen vas: Arvoisa puhemies! Arvostan suuresti edustaja Zyskowieczin puheenvuoroja liittyen kännyköiden käyttöön kouluissa. Todellakin sellainen tulkinta on varsin absurdi, että kännykän käyttö oppitunnin aikana olisi perusoikeus, varsinkin kun kyseessä on globaalisti ja valtakunnallisesti tunnustettu haaste ja peräti ongelma. Lausun nyt lyhyesti ajatuksiani entisen opettajan näkökulmasta.

On huomioitava, että digitalisaation aikakaudella näitä välineitä on opeteltava hyödyntämään myös koulussa, mutta minusta edellä mainittu on irrelevanttia sen kannalta, että puhumme nyt tilanteista, joissa kännykästä on selkeää häiriötä opiskeluun käytettävällä ajalla. Lapsi ei ole vielä kykenevä käyttämään sellaista harkintaa, että vastuun puhelimen käytöstä tai käyttämättömyydestä voisi asettaa täysin lapselle itselleen, ja siksi meillä tulee aikuisina, kasvattajina ja päättäjinä olla valmiudet tehdä nämä päätökset lasten puolesta.

Tästä huolimatta suhtaudun kriittisesti siihen ehdotukseen, että tulisi esimerkiksi säätää laki puhelinten käytön osalta kouluaikana. Kouluissa tehdään jatkuvasti ohjeistuksia ja sääntöjä sen pohjalta, mikä on kouluarjen kannalta sujuvaa, ja ne varmasti toisinaan tavalla tai toisella rajoittavat lasten perusoikeuksia riippuen tilanteista. Itse olen todennut koulun aikuisena työskennellessäni, että kodit ja perheet ovat varsin suostuvaisia yhteisiin koulun sanelemiin sääntöihin, mikäli niistä tiedotetaan selkeästi ja yhteistyöhön pyrkivällä tavalla. Kaikenlaiset oikeudelliset ennakkotapaukset on nähdäkseni kohtuullisen vaivaton välttää, kun säännöistä viestitään asianmukaisesti. Voisin esimerkiksi nähdä, että aluehallintovirasto voi olla taho, joka antaa suosituksen kouluille siitä, mikä yhteisen toimintatavan kuuluisi olla. Ei siihen lakimuutosta vaadita. — Kiitos. [Aki Lindén: Hyvä puheenvuoro!]

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Koskinen, olkaa hyvä.

15.56 Johannes Koskinen sd: Arvoisa puhemies! Tässä edustaja Zyskowieczin aloittamassa keskustelulinjassa oli kysymys tuosta ylikireästä perustuslain tai perusoikeuksien tulkinnasta joidenkin perusoikeuskollisio- eli yhteentörmäystilanteiden kohdalla. Tällaisia varmaan silloin tällöin esiintyy, ja tällaisia laajamittaisia, lukumääräisesti isoja määriä on perustuslakivaliokunnan käytännössä ollut esimerkiksi asetuksenantovallan hyvin tiukka tulkinta niin, että yksityiskohtaisetkin, tavallaan hyvin pieniä asioita koskevat sään-

Pöytäkirja PTK 78/2024 vp

telyt halutaan tuoda lain tasolle, ja siinä mentiin ajoittain vähän ehkä ylikireään. Vastaa-
vasti on yksityisyydensuoja kontra muut perusoikeudet, missä pitkälti ehkä sen takia, että
siinä on olemassa uutta, yksityiskohtaista kansainvälistä ja eurooppalaista lainsäädäntöä,
on tavallaan tällainen suhteellisuusajattelu välillä unohtunut, että miten eri perusoikeuk-
sia samanaikaisesti pitää tulkita ja pitää kunniasa.

Tähän kännykkäkeskusteluun en kauheasti puutu. Olen aika pitkälle Zyskoviczin kans-
sa samaa mieltä, että pitää tehdä tällaisen kokonaisarvion pohjalta, mutta siinä voisi olla
kyllä viisaampaa, että sen kokonaisarvion tekee se oppilaitos, koulu- tai kuntakohtaisesti,
tai sitten opettaja, eli se joka tapauksessa on järkevää saada hallintaan mahdollisimman
käytännönläheisellä tavalla. Siihen ongelmaan sinänsä on järkevää puuttua.

Näihin ylikireän tulkinnan kysymyksiin tullaan usein silloin kun meille tulee uutta tie-
toa tai uusia yhteiskunnallisia ilmiöitä tai ongelmia. Esimerkiksi nämä edustaja Eestilän
viittaamat ympäristöoikeuteen liittyvät kysymyksethän ovat juuri sellaisia, että meillä tu-
lee melkoisella vyöryllä uutta tietoa esimerkiksi luontokadosta tai eri lajien säilymismah-
dollisuuksista, ja meillä ovat sitten kuitenkin aika yleisluontoisia nämä lakien normit. Ne
lähtevät perusoikeudesta — on ympäristövastuu ja sitten toisaalla on omaisuudensuojaa tai
elinkeinonvapautta tai muuta vastassa. Kun tulee uutta tietoa ja uusia ilmiöitä, se on taval-
laan oikea reitti, että perusoikeuksia tulkitaan uudella tavalla ja haetaan siihen kokonaisuu-
teen järkevä, suhteellisesti oikea tapa turvata mahdollisimman hyvin sitten näissä kollisio-
tilanteissa kaikki perusoikeudet.

Kun tällaisia arviointoja tehdään, niin tämä Suomen mallihan on ainutlaatuinen, että sitä
pääsääntöisesti tehdään ennakolta perustuslakivaliokunnassa ja sitä edeltävässä lainval-
mistelutyössä, missä tietysti on pääpaino. Siinä käydään läpi näitä ongelmatilanteita pal-
jon tiuhemmalla haravalla kuin näissä jälkikäteisen kontrollin perustuslakituomioistuim-
malleissa, ja silloin herkästi on se tilanne, että silloin todella tiheämmällä kammalla tai ha-
ravalla tulee tavallaan pienempiäkin perusoikeusloukkauksia tai ongelmatilanteita esille ja
niitä pyritään korjaamaan jo etukäteen. Jälkikäteisessä kontrollissa, kun on usein se isompi
talikko, se puuttuminen on paljon voimakkaampaa ja vaaditaan esimerkiksi kokonaisen
lainsäädännön uusiksi säätämistä. Mutta se tapahtuu kovin myöhään, ja siihen haaviin jää
huomattavasti vähemmän näitä ongelmatilanteita. Että kyllä me tämän nykymallin pohjal-
takin voidaan varmaan tätä suhteellisuusperiaatetta paremmin noudattamalla päästä ihan
onnellisiin lopputuloksiin. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Eestilä, olkaa hyvä.

16.00 Markku Eestilä kok: Arvoisa puhemies! Edustaja Koskinen piti hyvän puheen-
vuoron, ja ymmärrän kyllä perustuslakivaliokunnan tiheän seulan ja uuden tiedon, mikä tu-
lee, mutta kritiikkini kohdistuu ennen kaikkea siihen, että minä hyväksyn vallan kolmija-
ko-opin, tietysti, eihän täällä yksikään kansanedustaja sitä ole vastustamassa. Mutta jon-
kun verran täytyy kyllä käydä keskustelua siitä itse kunkin roolista, mikä se on, että kyllä-
hän lainsäätäjällä pitää olla joku tahto. Ja jos koko porukka alkaa olla — kun meillä on jo
toimeenpanoa, sitten meillä on jo kansanedustajat osittain ja sitten vielä tuomioistuinedus-
tajat — irtaantuneita käytännöistä, että ei oikein niin kuin matemaattisesti ja suhteellisesti
ihan täysin ymmärretä, mitä se käytännössä on, ja meidän työ on enemmän tällaista niin
kuin filosofisesti yliopistojuridista, ja sitten mennään pieleen, koska kansalaiset maksavat
nämä viulut ja kansalaiset haluavat, että heilläkin on odotettuja oikeuksia, ja laki on oikeus

Pöytäkirja PTK 78/2024 vp

ja kohtuus. Ja kuitenkin minä olen itse liikkunut luonnossa paljon ja metsästänyt ja kaikkea nähnyt, susia, ja tehnyt ja vaikka minkä näköistä, ja liikkunut saloilla, niin minä nyt luen, arvoisa oikeusasiamies, yhden tulkintaesimerkin historiasta, 2019: Korkein hallinto-oikeus on kumonnut Kajaanin kaupunginvaltuuston ja Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden päätökset koskien Murtomäen osayleiskaavaa, joka olisi sallinut tuulivoimapuiston rakentamisen. Nämä omistajat ja tahot panivat miljoonan tähän projektiin.

Kajaanin Murtomäkeen on suunniteltu yhteensä yhdeksän tuulivoiman rakentamista — viisi vuotta kesti tämä projekti. Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan valtuuston kahden vuoden takainen päätös oli lainvastainen. Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan kaava ei perustu lainmukaisiin selvityksiin ja vaikutusten arvioihin — voi olla näinkin. Suuri ongelma ovat sudet.

Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan kaavan valmistelussa on jäänyt huomattava epävarmuus, tulkinta siis — tähän on tulkintakysymys, tämä epävarmuus — siitä, kuinka merkittäviä haittavaikutuksia tuulivoimalla olisi alueen susille. No, kyllä tämän jokainen metsämies ja metsässä liikkunut tietää, kun siellä on silmäkantamattomiin saloa, että jos sinne tulee häiritsevää rakentamista, niin se susi lähtee sieltä. Se etsii uuden reviirin. Ei tämä tämän kummempaa ole käytännössä, mutta tällä pantiin miljoonaprojekti jäihin ja tulkittiin, että ei ehkä ole riittävästi otanut. Tätä minä, arvoisa oikeusasiamies, vastustan, eli tällaisia tulkintoja. Pitäisihän olla sen verran jo käytännön ymmärrystä, että ok, siellä alueella saattaa olla susia, tai ei saata olla susia. Ja jos sinne tulee jotakin lapojen rakentamista, ja jos sudet kokevat, että ne häiritsevät, niin ne lähtevät alueelta ja etsivät uuden pesän. Ei tämä sen kummempaa ole. Mutta jos joka asia menee näin vaikeasti tulkintojen kautta, kaikki prosessit kestävät viisi vuotta ja rahaa palaa, niin en minä kyllä enää yhtään ihmettele, että meillä on 12 miljardia alijäämää. Me emme saa investointeja, meillä eivät asiat etene. Samat asiat vellovat vuodesta toiseen. Eli lähtökohtaisesti olen Koskisen kanssa samaa mieltä, mutta pikkuisen käytännön asioitten kokemusta ja tietämystä enemmän päätöksentekoon, ja myös ehkä tuomareille koulutusta, jos tuntuu, että ovat ihan pihalla käytännön asioista.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lindén, olkaa hyvä.

16.04 Aki Lindén sd: Arvoisa herra puhemies! Saattaa vaikuttaa siltä, että minun on vaikea peitellä ärtymystäni, mutta ihan rauhallisesti totean, että jos tämä hieno keskustelu nyt kiteytyy susiin ja kännyköihin, niin minusta se ei ole ihan sen arvoista, mitä eduskunnan oikeusasiamiehen kertomuksen keskustelun tulisi olla.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Oikeusasiamies Jääskeläinen... Jaahas, Jääskeläinen odottaa hetken. — Edustaja Eestilä, olkaa hyvä.

16.04 Markku Eestilä kok: Arvoisa puhemies! Olen kyllä hieman eri mieltä edustaja Lindénin kanssa, jota kyllä arvostan. On olemassa sanonta, että ei se asia, vaan mitä se edustaa. Piti vain panna konkreettinen esimerkki, jotta tulkinnat saavat sitten pikkuisen lihaa ja luuta, luitten ympärille lihaa. Eli siitähän tässä on kysymys. Todellakaan joku kännykkä tai susi ei Suomen talouden ongelmia ratkaise, mutta ne ovat hyviä kohtia osoittamaan sen, että ympäristöoikeuden tulkinnat menevät liian pitkälle. Siinä mielessä kyllä

Pöytäkirja PTK 78/2024 vp

olen hieman eri mieltä teidän kanssanne. Eduskunnassa pitää nimenomaan keskustella näistä asioista.

Puhemies Jussi Halla-aho: Oikeusasiamies Jääskeläinen, 10 minuuttia, olkaa hyvä.

16.05 Eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen: Arvoisa herra puhemies! Ihan lyhyesti. Haluan kiittää kaikkia kansanedustajia täällä käytetyistä hyvistä puheenvuoroista. Ne kannustavat meitä jatkamaan ponnisteluja laillisuuden ja perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen hyväksi. — Kiitos.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin perustuslakivaliokuntaan, jolle muut erikoisvaliokunnat voivat antaa lausunnon viimeistään 11.12.2024.

26. Tietosuojavaluutetun toimiston toimintakertomus 2023

Kertomus K 13/2024 vp

Lähetekeskustelu

Asia lähetettiin hallintovaliokuntaan.

27. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kasvinsuojeluaineista annetun lain ja sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 43/2024 vp

Valiokunnan mietintö MmVM 6/2024 vp

Mietinnön pöydällepano

Mietintö pantiin pöydälle 4.9.2024 pidettävään täysistuntoon.

28. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi konkurssipesien hallinnon valvonnasta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 59/2024 vp

Valiokunnan mietintö LaVM 3/2024 vp

Mietinnön pöydällepano

Mietintö pantiin pöydälle 4.9.2024 pidettävään täysistuntoon.

29. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Kevasta annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 55/2024 vp

Valiokunnan mietintö StVM 7/2024 vp

Pöytäkirja PTK 78/2024 vp

Mietinnön pöydällepano

Mietintö pantiin pöydälle 4.9.2024 pidettävään täysistuntoon.

30. Seuraava täysistunto

Eduskunnan seuraava täysistunto on keskiviikkona 4.9.2024 klo 14.00. Täysistunto lopetettiin klo 16.06.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Antti Pelttari